

Природно-заповідний фонд: ЗЕМЕЛЬНІ ПИТАННЯ

ПОСІБНИК

Львів — 2017
Видавництво «Компанія "Манускрипт"»

УДК: 502.4:346.9(477)

В 19

Колектив авторів: О. Василюк — еколог Міжнародної благодійної організації «Екологія-Право-Людина»;

С. Шутяк — провідний юрисконсульт Міжнародної благодійної організації «Екологія-Право-Людина», адвокат;

Н. Шпарик — кандидат юридичних наук, юрисконсульт Міжнародної благодійної організації «Екологія-Право-Людина».

За загальною редакцією *О. Кравченко*

Інфографіка: *Д. Ширяєва*

В 19 Природно-заповідний фонд: земельні питання (посібник) / [За заг. ред. О. Кравченко]. — Видавництво «Компанія «Манускрипт»» — Львів, 2017. — 104 с.

ISBN

Видання продовжує серію публікацій, покликаних допомогти усім, хто дбає про збереження біорізноманіття в Україні шляхом створення, охорони та розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Посібник має прикладне спрямування і містить аналіз законодавчих актів, судової практики та практики застосування норм, приклади управлінських рішень, а також зрізки документів. Мета посібника поширити позитивну практику вирішення спорів щодо управління землями і територіями об'єктів ПЗФ та розпочати дискусію щодо запровадження нових практик управління об'єктами природно-заповідного фонду.

Посібник буде корисним провідником до специфічних знань у галузі заповідної справи і земельних питань для широкого кола читачів: працівників установ природно-заповідного фонду, органів місцевого самоврядування, природоохоронців, представників громад.

УДК: 502.4:346.9(477)

ISBN

© МБО «Екологія – Право – Людина», 2017.

Подяки

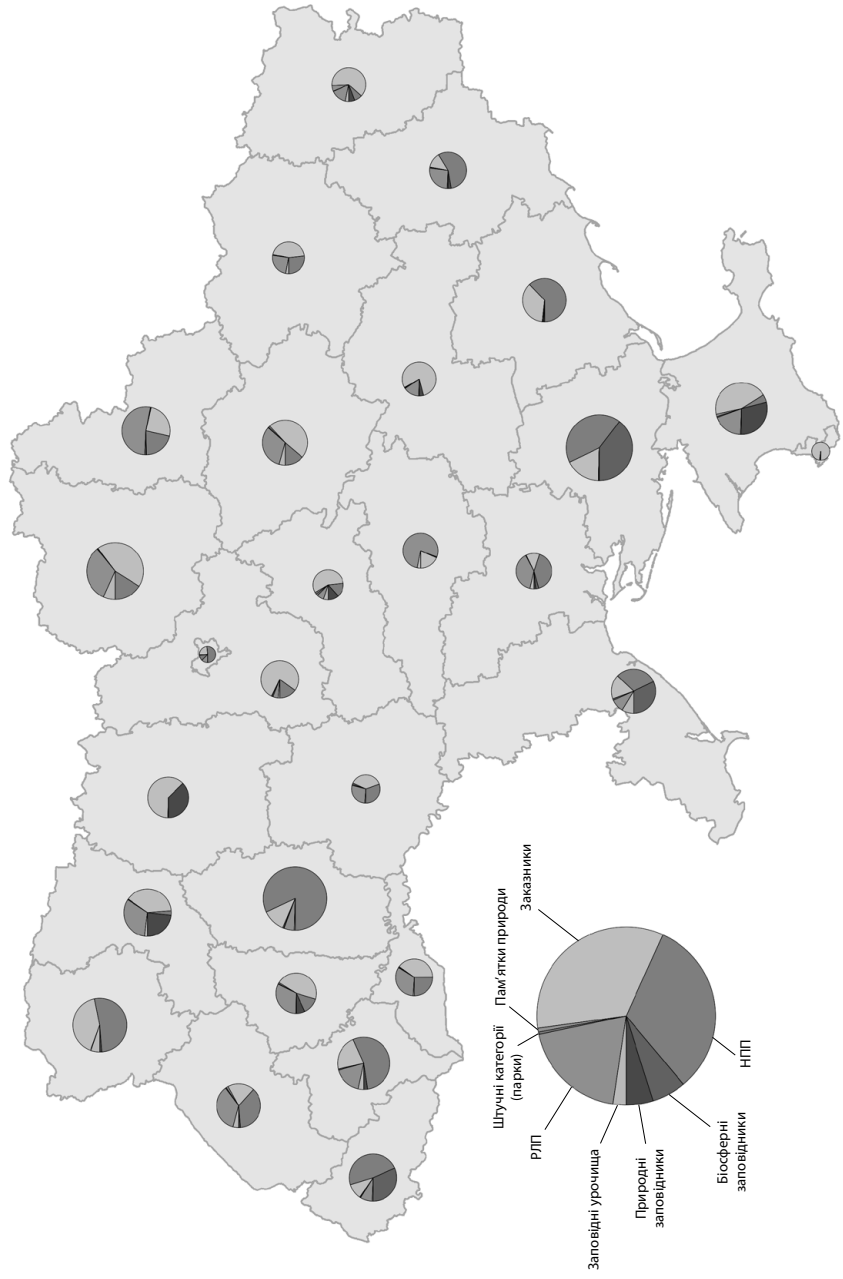
ЕПЛ висловлює щиру подяку всім, хто допоміг підготувати до видання цей посібник.

Особлива подяка голові ГО «Бюро екологічних розслідувань», адвокатові Дмитрові Скрильнікову.

Висловлюємо щиру подяку Олександру Завадовича, колишньому директорові РЛП «Знесіння», Ярославу Бовту, директорові заповідника «Розточчя», Юрію Стефураку, директорові НПП «Гуцульщина», Тетяні Тевкун, юристові — екологів за надані матеріали, консультації, рекомендації та активну позицію щодо захисту інтересів ввірених їм об'єктів ПЗФ.

Щиро дякуємо всім тим, хто, щодня оберігаючи ПЗФ України, напрацьовував практику, яку ми змогли проаналізувати у цьому посібнику.

**Розподіл категорій природно-заповідного фонду в областях
(за площею об'єктів)**

ЗМІСТ

Подяки.....	3
Перелік скорочень	6
Вступ	7
1. Передумови формування земельного законодавства та вирішення земельних спорів	10
2. Основні поняття. Склад земель природно–заповідного та іншого природо–охоронного призначення. Статус інших категорій земель у межах ПЗФ.....	18
3. Співвідношення понять «територія ПЗФ» та «земельна ділянка ПЗФ»	29
4. Використання земельних ділянок у межах території ПЗФ. Обмеження та обтяження	47
5. Оформлення документації на земельні ділянки ПЗФ.....	52
6. Організація охорони територій та об'єктів ПЗФ	68
7. Контроль за територіями/землями ПЗФ	74
8. Відповідальність за порушення законодавства в об'єктах ПЗФ.....	80
Висновки та рекомендації.....	89
Перелік нормативно–правових актів, що регулюють діяльність ПЗФ.....	91
Використана література	92
Додатки.....	94

Перелік скорочень

- ВКУ — Водний кодекс України
- ЗКУ — Земельний кодекс України
- КАС — Кодекс адміністративного судочинства
- ЦПК — Цивільно-процесуальний кодекс України
- ККУ — Кримінальний кодекс України
- КПК — Кримінально-процесуальний кодекс України
- КпАП — Кодекс про адміністративні правопорушення
- ЗУ — Закон України
- ЗУ «Про ОНПС» — Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»
- ЗУ «Про ПЗФ України» — Закон України «Про природно-заповідний фонд України»
- ПЗФ — природно-заповідний фонд
- ПЗ — природний заповідник
- БЗ — біосферний заповідник
- НПП — національний природний парк
- РЛП — регіональний ландшафтний парк
- ЛК — Лісовий кодекс України
- КМУ — Кабінет Міністрів України
- ВРУ — Верховна Рада України
- Мінприроди — Міністерство екології та природних ресурсів України
- ДЗС — Департамент заповідної справи Міністерства екології та природних ресурсів України
- ВСУ — Верховний суд України

Народ, який нищить свою землю, нищить себе.

Франклін Рузвельт

Вступ

Протягом 26 років незалежності України наша держава намагалася відобразити у законодавстві власне бачення моделі правового регулювання земельних відносин. Завдання було не з простих, адже раніше у радянські часи існувала лише державна власність.

Після розпаду СРСР Україна почала створювати умови, за яких могла б працювати ринкова економіка. При цьому потрібно було врахувати необхідність запровадження екологічних (а не тільки природоресурсних) ідей у всі галузі державного управління. Багато основоположних екологічних законів було прийнято саме у 90-х роках, в тому числі Закон України «Про природно-заповідний фонд України» (надалі — ЗУ «Про ПЗФ України»).

Земельне законодавство передбачає три форми права власності на земельні ділянки, а саме державну, комунальну та приватну. Тому новим власникам земель потрібно було заново вчитися правильно керувати цим природним ресурсом, адже власність зобов'язує.

Створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду (надалі — ПЗФ) в Україні передбачає встановлення системи обмежень та обтяжень щодо конкретних земельних ділянок та можливість закріплення меж територій, щодо яких запроваджується визначений природоохоронний режим. Крім того, присвоєння охоронного режиму конкретним земельним ділянкам є найбільш давньою, юридично врегульованою формою охорони природи, засади якої розвивались разом із земельним законодавством протягом всього періоду розвитку сучасної системи правовідносин в Україні.

Усі об'єкти природи розташовані на певних територіально визначених земельних ділянках/територіях. Це стосується і територій та об'єктів ПЗФ, які ще на етапі створення отримують прив'язку до певної території (земельної ділянки). Звичайно, що охороні може підлягати як певна територія (земельна ділянка), так і об'єкт, який розташований на ній. Це

у свою чергу означає, що крім з'ясування питань охорони ПЗФ значний вплив на функціонування ПЗФ має врегулювання земельних та цивільних відносин.

Зміна форм власності, органів, які приймали розпорядчі рішення та документи, що посвідчують право користування земельними ділянками, породили складність земельних відносин, у тому числі щодо об'єктів природно-заповідного фонду, оскільки останні мали у різні роки відмінний правовий статус і стосовно охоронного режиму, і стосовно права користування земельними ділянками.

Природно-заповідний фонд — це складова частина світової системи природних територій та об'єктів, що перебувають під особливою охороною. Кожна держава має власне природоохоронне законодавство і по-своєму визначає правовий статус природоохоронних територій.

Розвиток мережі ПЗФ та збереження існуючих об'єктів викликає значну кількість різноманітних проблем, більшість з яких зосереджені навколо земельних питань: визначення меж, обтяжень та обмежень, оформлення документів на земельні ділянки, охорона територій та земельних ділянок ПЗФ. Вирішення цих проблем у багатьох випадках розтягується на роки або й десятиліття, що робить ПЗФ, з одного боку, недостатньо захищеним, а з іншого, перешкоджає у виконанні ними основних своїх функцій — природоохоронної, науково-освітньої та рекреаційної.

Зростання суспільного значення ПЗФ для розвитку держави та для народу України, бажання окремих осіб жити поближче до природи зумовлює зростанням кількості судових справ, щодо оскарження меж територій та земельних ділянок ПЗФ, самовільного захоплення земель ПЗФ та їхнього нецільового використання, заподіяння шкоди ПЗФ незаконною діяльністю тощо.

Оскільки історія створення ПЗФ є набагато довша, ніж історія незалежної України, у посібнику розкривають передумови формування земельного законодавства у контексті природно-заповідного фонду за останні сто років.

Важливим є розуміння та правильне застосування термінів «територія ПЗФ» та «земельна ділянка ПЗФ». Цій темі присвячений цілий розділ.

Юридичні аспекти використання земельних ділянок ПЗФ, обмеження та обтяження що виникають при цьому, процедура оформлення документації на землю ПЗФ, особливості контролю за територіями / землями ПЗФ теж висвітлені на сторінках цього посібника.

У посібнику як приклади використанні судові рішення, які були отримані в результаті співпраці юристів та екологів МБО «Екологія-Право-Людина» (надалі — ЕПЛ) та НПП «Гуцульщина», НПП «Верховинський», НПП «Тузловські лимани», НПП «Бузький Гард», НПП «Олешківські піски», НПП «Нижньодністровський», РЛП «Знесіння», РЛП «Гранітно-Степове

Побужжя», які мають окремі адміністрації, та ландшафтного заказника «Тарутинський степ», «Зміїний острів», «Соколині гори», «Тилигульський пересип», «Ямпільський» тощо.

У посібнику також використовується судова практика із відкритої бази судових рішень України.

Передумови формування ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ

Розглядаючи сучасне законодавство, що регулює питання вирішення та врегулювання земельних спорів, створення та функціонування об'єктів природно-заповідного фонду, неможливо не звернутися до історії розвитку земельного, природоохоронного та процесуального законодавства на території України в цій сфері.

Вивчення джерел права, що містять норми, які регулюють земельні та природоохоронні правовідносини, вирішують конфлікти, що при цьому виникають, специфіки земельних та природоохоронних правовідносин на різних історичних етапах розвитку нашої держави, виявлення позитивного та негативного досвіду, дозволяє більш грамотно сформулювати висновки та пропозиції, спрямовані на вдосконалення процесуального законодавства, що регулює порядок розгляду і вирішення спорів, які виникають у сфері земельних та природоохоронних правовідносин.

В історії розвитку законодавства, яке регулює питання розгляду та вирішення земельних спорів та організації ПЗФ в Україні, можна виділити три великі періоди: період до 1917 року; радянський період та сучасний період — з початку 90-х років ХХ століття і до теперішнього часу.

Наприклад, статут цивільного судочинства 1892 року встановлював норми про захист права землеволодіння від таких порушень, як, наприклад, покіс трави, випас худоби, порубка дерев, руйнування огорож, знищення границь і межових знаків. Псування межових знаків каралося суспільною владою і, крім того, породжувало позов власника¹.

У травні 1911 року був прийнятий закон «Про землевпорядкування», відповідно до якого створювалася система землевпорядних органів, визначалися способи поділу земельних громад, а також запроваджувалась

¹ Российское законодательство X — XX веков: в 9 томах / [Под об. ред. О.И. Чистякова]. — М.: Юридическая литература, 1984. — Т. 1: Законодательство Древней Руси / [Под ред. Л. Янина]. — 1984. — С. 382.

адміністративна процедура вирішення земельних спорів, яка була мірою багато в чому вимушеною, оскільки при наявності великої кількості конфліктів, пов'язаних із формальними процедурами, судочинство могло не справитися з усіма скаргами. Але, з іншого боку, адміністративний порядок вирішення спорів не гарантував глибокого розгляду сутності справи².

Другим етапом становлення законодавства про землю і процесуальних форм його здійснення став радянський період, початок якому було покладено Жовтневою революцією 1917 року. Вже з перших днів радянської влади в низку законодавчих актів були введені норми, що стосуються організації процедури вирішення земельних суперечок, проведення землевпорядкування, надання і вилучення земельних ділянок і т.д. Першим з них був Декрет «Про землю», прийнятий Другим Всеросійським з'їздом Рад 26 жовтня (8 листопада) 1917 року, який скасував право приватної власності на землю, і був запроваджений в Українській РСР рішенням Першого Всеукраїнського з'їзду Рад від 12 (25) грудня 1917 р. З'їзд доручив обраному ним Центральному виконавчому комітету України негайно поширити на всю територію Української республіки всі декрети та розпорядження Робітничо-Селянського Уряду РСФРР.

З 1919 року стала поступово вирівнюватися практика розгляду земельних спорів, визначилася система органів, їхня компетенція і порядок діяльності. У цей час вирішення земельних спорів відбувалося в чисто адміністративному порядку у відповідних органах земельної адміністрації. Процесуальна сторона розгляду земельних спорів у той час визначалася Циркуляром НКЗ і НКЮ від 27 травня 1920 р., у якому було зазначено: «Питання землекористування і землевпорядкування настільки тісно переплітаються між собою, що поділ їх між двома органами — судовими і земельними було б надзвичайно штучним і шкідливим для справи, тому, як загальне правило, усі спірні справи, пов'язані з питаннями землекористування і землевпорядкування, повинні бути зосереджені у веденні особливих судових колегій при зєморганах, компетенцію яких необхідно строго розмежувати з компетенцією судових органів»³.

29 листопада 1922 року був прийнятий Земельний кодекс УРСР. Перший Земельний кодекс УРСР закріпив націоналізацію землі і скасування приватної власності на неї, заборонив купівлю-продаж, оренду та інші правовідносини, пов'язані з відчуженням землі, а також передбачав створення земель фондів спеціального призначення шляхом здійснення землеустрою визначення площі таких територій та закріплення її у віданні спеціальних

² Там само.

³ Ерофеев Б. В. Земельное право: учебник / Б. В. Ерофеев — М.: Новый юрист, 1998. — 331 с.

органів відповідно до обґрунтувань та проектів землеустрою⁴. Відповідно до Статті 169, п. 6 Кодексу, До таких земель могли відноситись і державні заповідники, що могли бути створені згідно Декрету Ради Народних Комісарів СРСР від 16 вересня 1921 року «Про охорону пам'яток природи, садів і парків»⁵. Цікаво, що Декрет РНК СРСР передбачав створення пам'яток природи, заповідників, національних парків, садів і парків та рівносьильне управління їхніми землями на рівні РНК, проте Земельний кодекс УСРР 1922 року визначив можливість правового регулювання земель на території УСРР лише для заповідників. По цій причині, до прийняття 16 червня 1926 року Всеукраїнським центральним виконавчим комітетом та Радою народних комісарів УСРР «Положення про пам'ятники культури і природи»⁶, що визначила правовий режим інших категорій природоохоронних територій, в УСРР створювались лише державні заповідники («Асканія-Нова», «Конча-Заспа», 1921; «Середньодніпровський», 1924).

Новий Земельний кодекс УРСР, прийнятий 8 липня 1970 року, містив главу 26 землі заповідників Глава 26, яка визначала, що землями заповідників визнаються виділені у встановленому порядку ділянки землі, в межах яких є природні об'єкти, що являють собою особливу наукову або культурну цінність (типові або рідкісні ландшафти, угруповання рослинних і тваринних організмів, рідкісні геологічні утворення, види рослин, тварин і т. ін.).

Землі заповідників вилучаються з господарського використання. Використання цих земель допускається лише в наукових цілях або для забезпечення збереження і примноження багатств заповідників.

Всяка діяльність, яка порушує природні комплекси заповідників або загрожує збереженню природних об'єктів, що мають особливу наукову або культурну цінність, забороняється як на території заповідника, так і в межах встановлюваних навколо заповідників охоронних зон.

Для забезпечення природного захисту проти порушень заповідності за постановою Ради Міністрів Української РСР навколо земель заповідників була передбачена можливість створювати охоронні зони з встановленням в них певних обмежень для землекористувачів.

Слід зазначити, що розміри земельних ділянок, що надаються для заповідників визначалися відповідно до затверджених у встановленому порядку норм або проектно-технічної документації. Відведення земельних ділянок в натурі здійснювалося з урахуванням черговості їх освоєння.

⁴ https://yurist-online.org/laws/codes/ex/zem1922/zemelnij_kodeks_usrr_1922.pdf

⁵ Декрет Совета Народных Комиссаров № 492 «Об охране памятников природы, садов и парков» // Собрание узаконений и распоряжений правительства за 1921 г. Управление делами Совнаркома СССР М. 1944, стр. 813–814.

⁶ Охорона пам'яток природи на Україні. Збірник 1. — 1927. — С.85–89.

Відповідно до Основ земельного законодавства СРСР та союзних республік, порядок користування землями промисловості, транспорту, курортів, заповідників та іншого несільськогосподарського призначення, встановлення зон з особливими умовами землекористування (округи санітарної охорони і т. ін.) визначався положеннями про ці землі, затверджуваними Радою Міністрів СРСР і Радою Міністрів Української РСР.

Земельний кодекс УРСР 1970 року також містив Розділ X, присвячений порядку вирішення земельних спорів, який визначав органи, до компетенції яких віднесено вирішення земельних спорів (Стаття 157), їх повноваження (Статті 158–162), порядок розгляду земельних спорів (Стаття 163), проте, в основному, норми земельного кодексу регламентували саме адміністративний порядок вирішення земельних спорів, оскільки компетентними органами розгляду земельних спорів визначалися Рада Міністрів Української РСР, виконавчі комітети місцевих Рад народних депутатів. Звернення до судових органів передбачалося лише Статтями 167 та 168 Земельного кодексу — при виникненні земельних спорів між співвласниками індивідуальних будівель та майнових спорів, пов'язаних із земельними відносинами⁷.

Наприкінці 1980-х років повною мірою стали проявлятися глибокі протиріччя, що називали в соціально-економічній структурі суспільства, у розвитку земельних відносин, породжених виключної монополії держави в питаннях власності на землю, зосередження прав розпорядження землею в компетенції загальносоюзних міністерств і відомств призвело до порушення земельних прав і інтересів регіонів і національних меншин, що і визначило необхідність корінної зміни в земельних відносинах на основі проведення земельної реформи, і стало точкою відліку третього етапу розвитку законодавства, що регулювало б порядок вирішення земельних спорів⁸.

Початок земельної реформи був покладений у 1990 році союзним законодавством із прийняттям Закону «Про власність» від 24 грудня 1990 року і «Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про землю» від 28 лютого 1990 року. Ліквідувавши монополію виключної державної власності на землю, законодавство визнало суб'єктами права власності на землю союзні й автономні республіки, автономні області й округи, допустило оренду землі, ввело плату за землю⁹.

⁷ Земельний кодекс УРСР від 08.07.1970р. / Верховна Рада УРСР / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>

⁸ Розвиток законодавства з питань вирішення земельних спорів Яцун О.В., <http://book.net/index.php?P=achapter&bid=18853&chapter=1>

⁹ Закон Союза Советских Социалистических Республик Основы законодательства Союза ССР и союзных республик о земле от 28 февраля 1990 г. / Верховный Совет СССР // Ведомости Верховного Совета СССР. — 1990. — № 26. — Ст. 327.

Останній Земельний кодекс УРСР був прийнятий Верховною Радою УРСР 18 грудня 1990 року відповідно до Основ законодавства СРСР і союзних республік про землю, але з урахуванням Декларації про державний суверенітет України, прийнятої Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 року. Відповідно до Статті 1 цього Кодексу була проголошена власність народу України на землю. Кодексом було встановлено таку категорію землі, як землі природоохоронного призначення. До земель природоохоронного призначення були віднесені землі заповідників, національних, зоологічних і дендрологічних парків, парків — пам'яток садово-паркового мистецтва, ботанічних садів, заказників (за винятком мисливських), заповідних урочищ, пам'яток природи. На землях природоохоронного призначення визначена заборона діяльності, що суперечить їхньому цільовому призначенню або яка може негативно впливати на якісний стан земель.

Для забезпечення режиму заповідників, національних, зоологічних і дендрологічних парків, парків — пам'яток садово-паркового мистецтва, ботанічних садів, заказників (за винятком мисливських), заповідних урочищ, пам'яток природи було передбачене встановлення охоронних зон із забороною на землях цих зон діяльності, що шкідливо впливає або може вплинути на забезпечення додержання режиму земель природоохоронного призначення.

Порядок використання земель природоохоронного призначення мав визначався законодавством. Це і призвело до прийняття у подальшому Закону України «Про природно заповідний фонд України».

З метою організації використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і поліпшення природних ландшафтів здійснюється землеустрій, якій передбачає обґрунтування розміщення і встановлення меж територій з особливими природоохоронними, рекреаційними і заповідними режимами.

У період 1926–1972 років, в УРСР не було затвердженої класифікації природоохоронних територій. Відповідно до Декрету РНК СРСР від 16 вересня 1921 року «Про охорону пам'яток природи, садів і парків» передбачалась можливість створення пам'яток природи, заповідників, національних парків, садів і парків. Втім «Положення про пам'ятники культури і природи», затверджене 16 червня 1926 року Всеукраїнським центральним виконавчим комітетом та Радою народних комісарів УСРР, визначило лише категорії «державний заповідник», та «пам'ятка природи» (без пояснення процедури її затвердження. Таким чином, до 1972 року в УРСР створювались лише державні заповідники і пам'ятки природи¹⁰.

¹⁰ Липа А. Л., Федоренко А. П. Заповідники та пам'ятки природи України. К.: Урожай, 1969. — 187 с.

Розуміючи те, що заповідні території, які створювалися у різний час мали різні назви, статуси, природоохоронні органи УРСР намагалися уніфікувати їх, що було здійснено в кілька кроків. На початку 1972 року вперше затверджено класифікацію природоохоронних територій: замість двох (державні заповідники і пам'ятки природи) виділено 5 категорій. Це державні заповідники, державні заказники, державні природні парки, пам'ятки природи та парки — пам'ятки садово-паркового мистецтва¹¹. Нова класифікація передбачала специфіку та мету кожної з категорій.

Постановою Держплану УРСР від 23.11.1976 року № 101 затверджено держстандарт «Порядок погодження, затвердження і державної реєстрації заповідних об'єктів», розроблений Держкомітетом УРСР по охороні природи, під керівництвом О. К. Юценка. Стандарт вступив в силу з 1.01.1978 року і лишається чинним досі (не зважаючи на те що згодом класифікація ПЗФ тричі змінилася). Наступна класифікація природоохоронних територій затверджена Постановою РМ УРСР № 120 від 22 лютого 1978 р., що доповнила класифікацію 1972 р. новими категоріями — «заповідне урочище» та «заказник місцевого значення». Таким чином було остаточно переведено до ПЗФ заказників, що раніше існували в якості системи обмежень природокористування в рибному, мисливському, лісовому господарстві, а також заготівлі лікарської сировини.

Приведення існуючої мережі природоохоронних територій до нової класифікації виявило низку невідповідностей існуючих об'єктів до наданих Постановою визначено, внаслідок чого чимало заповідних об'єктів були скасовані. З метою виправлення ситуації, 22 липня 1983 року, видана нова постанова № 311 «Про класифікацію і мережу територій та об'єктів природно-заповідного фонду Української РСР»¹². Розширена класифікація включає такі категорії: державний заповідник республіканського значення, державний природний національний парк, державний заказник (республіканського значення, місцевого значення), державна пам'ятка природи (республіканського значення, місцевого значення), державний ботанічний сад, державний дендрологічний парк, державний зоологічний парк, державний парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва (республіканського значення, місцевого значення) та державне заповідне урочище. Вперше всі категорії визначені як державні¹³.

¹¹ Постанова Уряду УРСР від 28 січня 1972 року «Про заходи по розширенні мережі державних заповідників і поліпшенні заповідної справи».

¹² <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/311-83-%D0%BF>

¹³ Юценко, О. К., Головач, І. К. Сучасна мережа природоохоронних територій УРСР / Природоохоронні території Української РСР ; під ред. Д. І. Проценка. — Київ: Урожай, 1983. — 176 с.

Додатково, Наказом Державного комітету по охороні природи № 5 від 6.02.1985 року було віднесено існуючу раніше категорію «Заказники дикорослих лікарських рослин», (створені постановою Ради Міністрів УРСР від 3.08.1978 року) до категорії «ботанічних державних заказників»¹⁴.

1992 року, з прийняттям ЗУ «Про ПЗФ України» до ПЗФ було додатково долучено категорії «регіональний ландшафтний парк» та «біосферний заповідник».

Після прийняття ЗУ «Про ПЗФ України», була прийнята постанова КМУ від 12 жовтня 1992 року № 584 «Про зміну деяких рішень Уряду України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про природно-заповідний фонд України»¹⁵. Цією постановою приводились у відповідність назви вже існуючих ПЗФ до класифікації передбаченої законом.

Звичайно, що зміни, які відбулися на державному та законодавчому рівні створювали певний хаос щодо управління земельними ресурсами. Для вирішення цієї проблеми ще 18 грудня 1990 року була прийнята Постанова Верховної Ради УРСР «Про земельну реформу»¹⁶, яка мала на меті вирішити ці питання по суті.

Завданням цієї реформи було здійснення перерозподілу земель з одночасним наданням їх у постійне володіння підприємствам, установам і організаціям, а також у користування з метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі, формування багатуокладної економіки, раціонального використання й охорони земель. Реформа передбачала здійснення інвентаризації всіх земель, а також надавала час для переоформлення права на землю отриманого до 1990 року, відповідно до земельного законодавства на момент здійснення реформи.

Таким чином, всі об'єкти ПЗФ, які мали оформлені права на земельні ділянки, повинні їх переоформити відповідно до чинного законодавства. Обов'язок з переоформлення документів на землю покладається на відповідні ради. Рада Міністрів УРСР повинна була надати відповідне фінансово-технічне забезпечення.

25 жовтня 2001 року був прийнятий Земельний Кодекс України в новій редакції, який набув чинності 1 січня 2002 року і діє до цього часу, норми якого були спрямовані на завершення земельної реформи.

ЗКУ передбачає таку категорію земель, як землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення та містить норму, яка зазначає, що ця категорія може бути державною, комунальною і приватною власністю. Ця категорія земель тягне за собою ряд обмежень та обтяжень, про що

¹⁴ ЗП УРСР 1978 р. — № 8. — С. 68.

¹⁵ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/584-92-%D0%BF>

¹⁶ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/563-12>

буде сказано далі. Саме в цьому вигляді земельне законодавство України регламентує сферу правовідносин із землями ПЗФ в наш час.

Якщо говорити про теперішній час, то реформа земельного законодавства та законодавства про природоохоронні об'єкти триває. Був прийнятий Закон України «Про екологічну мережу» Тепер на часі є розробка законодавчих положень, які дозволять втілити у життя Смарагдову мережу. Дозволять забезпечувати на земельних ділянках незалежно від форми власності особливого природоохоронного режиму.

Основні поняття. Склад земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення. Статус інших категорій земель у межах ПЗФ

У законодавстві, яке регулює земельні питання природно-заповідного фонду, вживається низка різних термінів та визначень, які в різній мірі співставляються одне з іншим. Правильне розуміння і трактування таких термінів може виявитись вирішальним у розв'язанні спорів та вирішенні проблем, з якими зіштовхнуться читачі посібника, займаючись захистом територій природно-заповідного фонду.

У посібнику вживають терміни законодавчі, наукові, а також терміни, які опрацьовані авторами для кращого опису усіх важливих питань функціонування природно-заповідного фонду України.

Природно-заповідний фонд — «ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти яких мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища» (Закон України «Про природно-заповідний фонд України», Преамбула). Це поняття є найбільш загальним і включає всю сукупність територій та об'єктів, щодо яких прийняті чинні рішення щодо їх оголошення (створення) територіями і об'єктами природно-заповідного фонду, не залежно від їх категорії, форми власності та стану оформлення землевпорядної документації. Відповідно охоплює в себе землі різних цільових призначень, проте, які увійшли у території певного виду ПЗФ та на які поширюють обмеження ПЗФ.

Землі природно-заповідного фонду — це законодавчо визначені землі, що входять до складу однієї з категорій земель України та включені до національної екологічної мережі України, які є просторово-операційним базисом для здійснення природоохоронних заходів стосовно особливо

цінних природних комплексів та об'єктів, розташованих на них, і в той же час самі є об'єктами особливої охорони зі спеціальним правовим режимом збереження, відтворення та використання, що мають особливу екологічну, естетичну та рекреаційну цінність¹⁷. Подане визначення є науково обґрунтованим. Тим часом, у законодавстві закріплені інші, проте схожі між собою поняття (ст. 43 Земельного кодексу України; ст. 7 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», ст. 61 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»). Землі ПЗФ у широкому розуміння, це частина земельної ділянки, яка окреслена зовнішньою межею територій чи об'єктів ПЗФ. Землі ПЗФ як земельна категорія, це чітко визначена частина земної поверхні з установленими межами, з певним місцем розташування, із конкретними межами, яка належним чином оформлена у власність чи користування. Як приклад, це землі заповідника¹⁸, чи землі НПП чи РЛП¹⁹, які передаються їм у постійне користування та оформляється відповідними документами.

Межі територій та об'єктів природно-заповідного фонду — лінійний обрис, який відображає зовнішні межі земельних ділянок, включених до природно-заповідного фонду на картографічних матеріалах. Межі ПЗФ встановлюються в натурі відповідно до законодавства. До встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду в натурі їх межі визначаються відповідно до проектів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Закон України «Про природно-заповідний фонд України», Стаття 7). Саме межі території відображають на кадастровій карті як обмеження використання земельних ділянок інших землекористувачів, ніж відповідний ПЗФ, які увійшли у ці межі.

Землі природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення — категорія земель згідно Класифікації видів цільового призначення земель, що затверджена Наказом Державного комітету України по земельних ресурсах № 548 від 23 липня 2010 року. Ця категорія може бути присвоєна у Земельному кадастрі ділянкам природно-заповідного фонду, в разі прийняття рішення про надання їм цільового призначення. Тільки землі в межах ПЗФ можуть отримати такий статус.

Поняття «території природно-заповідного фонду» і «ділянка природно-заповідного фонду» не мають визначень у законодавстві. Під поняттям «території природно-заповідного фонду» мається на увазі вказівка на

¹⁷ Годованюк Андрій Йосипович. Правовий режим земель природно-заповідного фонду. : Дис... канд. наук: 12.00.06 — 2008.

¹⁸ Дивіться додаток 1. Державний акт на право постійного користування земельною ділянкою заповідника «Розточчя»

¹⁹ Дивіться додаток 2. Державний акт на право постійного користування земельними ділянками РЛП «Знесіння»

режим, який поширюється на ці території, та дотримання природоохоронного законодавства виходячи із проекту створення та Проекту організації території НПП, РЛП тощо, а під поняттям «ділянка природно-заповідного фонду — вказівка на право користування земельною ділянкою та дотримання власне земельного законодавства»²⁰.

²⁰ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/conv/print1494074786673867>. Земельний кодекс України дає визначення земельної ділянки та свособу її формування у відповідних статтях.

Стаття 79. Земельна ділянка як об'єкт права власності

Земельна ділянка — це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами. Право власності на земельну ділянку поширюється в її межах на поверхневий (грунтовий) шар, а також на водні об'єкти, ліси і багаторічні насадження, які на ній знаходяться, якщо інше не встановлено законом та не порушує прав інших осіб. Право власності на земельну ділянку розповсюджується на простір, що знаходиться над та під поверхнею ділянки на висоту і на глибину, необхідні для зведення житлових, виробничих та інших будівель і споруд.

Стаття 79-1. Формування земельної ділянки як об'єкта цивільних прав

Формування земельної ділянки полягає у визначенні земельної ділянки як об'єкта цивільних прав. Формування земельної ділянки передбачає визначення її площі, меж та внесення інформації про неї до Державного земельного кадастру.

Формування земельних ділянок здійснюється:

- у порядку відведення земельних ділянок із земель державної та комунальної власності; шляхом поділу чи об'єднання раніше сформованих земельних ділянок; шляхом визначення меж земельних ділянок державної чи комунальної власності за проектами землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів, проектами землеустрою щодо впорядкування території для містобудівних потреб, проектами землеустрою щодо приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій;
- шляхом інвентаризації земель державної чи комунальної власності у випадках, передбачених законом;
- за проектами землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв). Сформовані земельні ділянки підлягають державній реєстрації у Державному земельному кадастрі.

Земельна ділянка вважається сформованою з моменту присвоєння їй кадастрового номера.

Формування земельних ділянок (крім випадків, визначених у частинах шостій — сьомій цієї статті) здійснюється за проектами землеустрою щодо відведення земельних ділянок.

Формування земельних ділянок шляхом поділу та об'єднання раніше сформованих земельних ділянок, які перебувають у власності або користуванні, без зміни їх цільового призначення здійснюються за технічною документацією із землеустрою щодо поділу та об'єднання земельних ділянок. Винесення в натуру (на місцевість) меж сформованої земельної ділянки до її державної реєстрації здійснюється за документацією із землеустрою, яка стала підставою для її формування. У разі встановлення (відновлення) меж земельних ділянок за їх фактичним використанням у зв'язку з неможливістю виявлення дійсних меж, формування нових земельних

Отож, територія з визначеними межами отримує статус природно-заповідного фонду після прийняття рішення про створення певного виду ПЗФ. Після цього залежно від виду ПЗФ вся територія ПЗФ може стати ділянкою, що винесена в натуру, внесена у Земельний кадастр та отримала окрему категорію земель — землі ПЗФ та іншого природоохоронного призначення, наприклад, заповідники. НПП та РЛП у межах своєї території містять як землі ПЗФ, надані їм у постійне користування, так і землі інших користувачів, зазвичай віднесені до інших категорій (наприклад, присадибні ділянки, що входять у господарську зону тощо).

Всі території ПЗФ, не залежно від категорій земель, що складають їх в сукупності, становлять — природно-заповідний фонд.

Особливій охороні підлягають природні території та об'єкти, що мають значну екологічну цінність як унікальні та типові природні комплекси, необхідні для збереження біорізноманіття, попередження та стабілізації негативних природних процесів і явищ.

Поняття землі природно-заповідного фонду не є однозначним у чинному законодавстві України. Чинний Земельний кодекс України визначає землі природно-заповідного фонду як ділянки суші і водного простору з природними комплексами та об'єктами, що мають особливу природоохоронну, екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, яким відповідно до закону надано статус територій та об'єктів ПЗФ. Аналогічне визначення міститься у Законі України «Про ПЗФ України». Таке дублювання поняття відбулось тому, що Закон України «Про ПЗФ України» був прийнятий у червні 1992 року, а дата набуття чинності ЗКУ — січень 2002 року.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначає природно-заповідний фонду як «ділянки суші та водного простору, природні комплекси й об'єкти, які мають особливу екологічну, наукову, естетичну і економічну цінність і призначені для збереження

ділянок не здійснюється, а зміни до відомостей про межі земельних ділянок вносяться до Державного земельного кадастру. Земельна ділянка може бути об'єктом цивільних прав виключно з моменту її формування (крім випадків суборенди, сервітуту щодо частин земельних ділянок) та державної реєстрації права власності на неї. Державна реєстрація речових прав на земельні ділянки здійснюється після державної реєстрації земельних ділянок у Державному земельному кадастрі. Державна реєстрація прав суборенди, сервітуту, які поширюються на частину земельної ділянки, здійснюється після внесення відомостей про таку частину до Державного земельного кадастру.

Межі суміжних земельних ділянок приватної власності можуть бути змінені їх власниками без формування нових земельних ділянок за технічною документацією із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості).

природної різноманітності, генофонду видів тварин і рослин, підтримання загального екологічного балансу та фонового моніторингу навколишнього природного середовища, вилучаються з господарського використання повністю або частково і оголошуються територією чи об'єктом природно-заповідного фонду України». Цей закон був прийнятий у 1991 році та краще описує всю сутність земель ПЗФ, сприймає це поняття більш ширше, наголошує на можливості вилучення із господарського використання таких земель та подає ширший перелік мети закріплення такого статусу для земель.

Таким чином, законодавець з однієї сторони, визначаючи землі ПЗФ у ЗКУ та ЗУ «Про ПЗФ України», звузив визначення. Проте ці поняття не суперечать одне одному, а з точки зору теорії права застосовуватися повинна більш новіша норма права.

Науковці подають визначення земель природно-заповідного фонду України як законодавчо визначені землі, що входять до складу однієї з категорій земель України та включені до національної екологічної мережі України, які є просторово-операційним базисом для здійснення природоохоронних заходів стосовно особливо цінних природних комплексів та об'єктів, розташованих на них, і в той же час самі є об'єктами особливої охорони зі спеціальним правовим режимом збереження, відтворення та використання, що мають особливу екологічну, естетичну та рекреаційну цінність²¹.

Держава виділяє ПЗФ як складову частину світової системи природних ресурсів, до якої входять і об'єкти екомережі (території та об'єкти природно-заповідного фонду, водного фонду, лісового фонду, сільськогосподарські угіддя екстенсивного використання (пасовища, сіножаті).

Землі ПЗФ — це комплексне поняття. Будь-які землі можуть набувати особливого статусу земель ПЗФ за наявності кількох важливих факторів. Необхідно, щоб ділянка суші чи водного простору була в екологічному або будь-якому іншому плані «особливою». Також її статус повинен бути обґрунтований у порядку чинного законодавства України (зокрема, відповідно до розділу VII ЗУ «Про ПЗФ України» та затверджений відповідним рішенням.

Через колізію понять території ПЗФ і землі (земельні ділянки) ПЗФ виникають проблеми у їхньому правильному розумінні та використанні. Про це мова буде йти у розділі 3).

На землях ПЗФ існує спеціальний правовий режим земель, який може бути і уніфікованим (єдиним для всієї території), і диференційованим

²¹ Годованюк Андрій Йосипович. Правовий режим земель природно-заповідного фонду.: Дис... канд. наук: 12.00.06 — 2008.

(різним залежно від функціонального призначення відповідних зон або інших форм диференціації території). Уніфікованим є правовий режим природних заповідників, заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ та парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Диференційованим є правовий режим тих об'єктів, територія яких, згідно з вимогами законодавства про природно-заповідний фонд України та проектом організації відповідної території, підлягає функційному зонуванню. Так, диференційований правовий режим встановлюється для біосферних заповідників, національних природних парків та зоологічних парків. Законодавство передбачає можливість, але не зобов'язує, здійснювати функційне зонування регіональних ландшафтних парків, ботанічних садів, дендрологічних парків. Це означає, що у разі уніфікованого режиму вся земельна ділянка об'єкту ПЗФ використовується однаково, у разі диференційованого — різні зони передбачають можливості здійснення різного виду діяльності на них. Варто наголосити, що правовий режим ПЗФ поширюється на всю його територію незалежно від того, чи надана земельна ділянка установі ПЗФ у постійне користування, чи це земельні ділянки інших користувачів.

Для правового режиму земель ПЗФ характерні такі ознаки:

1. Заборона будь-якої діяльності, що суперечить їхньому цільовому призначенню або може негативно впливати на їхній якісний стан.
2. Встановлення довкола цих земель охоронних зон для забезпечення їхніх режимів і заборона будь-якої діяльності, яка порушує порядок їхнього використання та охорони.
3. Внутрішнє функціональне зонування земель ПЗФ, в яких визначаються диференційований режим охорони, використання і відтворення²².

Землі ПЗФ одночасно можуть бути землями історико-культурного призначення (Стаття 6 ЗУ «Про ПЗФ України»), лісогосподарського призначення (Статті 70, 85, 100 ЛК України), водного фонду (Стаття 5, 8-1, 51, 88, 94 ВК України) тощо.

Наказом Державного комітету України по земельних ресурсах від 23 липня 2010 року № 548 затверджена Класифікації видів цільового призначення земель²³, згідно із якою визначаються підкатегорії земель природо-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.

²² Андрейцев В. І. Земельне право і законодавство суверенної України: Актуальні проблеми практичної теорії. — К.: Знання, 2005. — 445 с. — С. 377.

²³ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1011-10/print1475961797547977>

Таблиця класифікації земель природно-заповідного фонду

Секція С		Землі природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення	
04		Землі природно-заповідного фонду (природні території та об'єкти (природні заповідники, національні природні парки, біосферні заповідники, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища), а також штучно створені об'єкти (ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва), що надаються в постійне користування спеціальним адміністраціям територій та об'єктів природно-заповідного фонду (крім земельних ділянок під об'єктами природно-заповідного фонду, що включені до їх складу без вилучення))	92
	04.01	Для збереження та використання біосферних заповідників	
	04.02	Для збереження та використання природних заповідників	
	04.03	Для збереження та використання національних природних парків	
	04.04	Для збереження та використання ботанічних садів	
	04.05	Для збереження та використання зоологічних парків	
	04.06	Для збереження та використання дендрологічних парків	
	04.07	Для збереження та використання парків-пам'яток садово-паркового мистецтва	
	04.08	Для збереження та використання заказників	
	04.09	Для збереження та використання заповідних урочищ	
	04.10	Для збереження та використання пам'яток природи	
	04.11	Для збереження та використання регіональних ландшафтних парків	
05	05.00	Землі іншого природоохоронного призначення (земельні ділянки, в межах яких є природні об'єкти, що мають особливу наукову цінність, та які надаються для збереження і використання цих об'єктів, проведення наукових досліджень, освітньої та виховної роботи)	

Оскільки цільове призначення земельної ділянки визначається під час її формування та закріплюється шляхом реєстрації у земельному кадастрі, а це відбувається під час оформлення належного користування земельною ділянкою, то можна зробити висновок, що у державному земельному кадастрі цільове призначення земель ПЗФ з'являються тільки тоді, якщо це землі надані установам ПЗФ у постійне користування. В іншому випадку за землями ПЗФ залишається те цільове призначення, яке було на момент їхнього створення. Тут слід наголосити, що на такі земельні ділянки поширюється правовий режим ПЗФ, що відображається як обмеження та обтяження на земельних ділянках та дозволяє зберегти ці землі відповідно до функціональних потреб ПЗФ.

Не можна не згадати Інструкції про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, затвердженої наказом Мінприроди від 16.02.2005 року № 67. Відповідно до неї ведеться кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, у якому описуються усі землі, які входять у загальну площу ПЗФ за категоріями угідь, цільовим призначенням та землекористувачами.

Важливо відмітити, що загальна площа природних заповідників, ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків (тобто тих об'єктів ПЗФ, уся територія яких повністю надається в постійне користування установам ПЗФ) зазначається відповідно до Державного акта на право постійного користування земельною ділянкою. Якщо Державний акт не оформлений, загальна площа такого ПЗФ визначається відповідно до нормативного документа, яким створений об'єкт ПЗФ або змінені його межі.

Для біосферних заповідників, національних природних парків, регіональних ландшафтних парків площа земель, наданих цим установам ПЗФ у постійне користування, зазначається відповідно до державного акта на право постійного користування земельною ділянкою. Загальна площа цих об'єктів ПЗФ зазначається відповідно до нормативного документа, яким створений об'єкт ПЗФ або змінені його межі. Для об'єктів ПЗФ інших категорій площа зазначається за нормативним документом, яким оголошено ПЗФ або змінено його межі.

Слід зазначити, що на місцевості землі ПЗФ ніяк не визначаються²⁴, а ось щодо територій ПЗФ, то є вимоги до їхнього відзначення та інформування.

Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 29 березня 1994 р. № 30 затверджене Положення «Про єдині державні знаки та аншлаги на територіях та об'єктах природно-заповідного

²⁴ Крім вимог про межові знаки території ПЗФ (де починається спеціальний правовий режим)

фонду України»²⁵. Відповідно до цього Положення встановлюються державні знаки та аншлаги на територіях та об'єктах ПЗФ, які складають систему інформаційних та охоронних знаків цих об'єктів, що направлена на інформування населення та природокористувачів про межі заповідних об'єктів, категорію їхнього заповідання та основні відомості про режим і правила поведінки на природоохоронних територіях.

Головним завданням встановлення інформаційних та охоронних знаків є забезпечення інформованості та природоохоронне виховання населення, підвищення ефективності роботи природоохоронних установ та організацій.

Таким чином, законодавець вкотре зазначає, що, не заважаючи на те у чийй власності чи користуванні перебуває земельна ділянка під територією чи об'єктом ПЗФ, усі повинні дотримуватися правового режиму використання цього ПЗФ; про що інформується населення та юридичні особи.

Розвиток мережі ПЗФ передбачається забезпечити у поєднанні з оптимізацією структури інших природних територій, що також охороняються і мають екологічні, захисні функції (ліси 1,2,3 категорії²⁶, зелені зони міст та селищ міського типу, водоохоронні зони, полезахисні лісосмуги та інші), з метою формування з урахуванням ландшафтних умов, структури гідрологічних басейнів, динамічних та інших особливостей природних територій — просторової основи системи охорони навколишнього природного середовища.

Це у свою чергу має суттєвий вплив на особливості формування земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення.

Водно-болотні угіддя як особливий підвид земель іншого природоохоронного призначення. З метою збереження унікальних природних комплексів водно-болотних угідь, які згідно з критеріями Рамсарської конвенції мають природоохоронну, рекреаційну, наукову, естетичну цінність та міжнародне значення, головним чином як місця перебування водоплавних птахів (гніздування, зимівлі або тимчасових сезонних скупчень у період міграції), Постановою КМУ від 23 листопада 1995 року № 935 затверджено Перелік водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення головним чином як місця оселень водоплавних птахів. До цього переліку входять, наприклад, дельта ріки Дніпро (орієнтовна площа 26000 га), Шацькі озера (орієнтовна площа 32850 га), озеро Сасик (орієнтовна площа 21000 га) тощо.

Для охорони водно-болотних угідь — озер Алібей, Шагати, Бунас 1 січня 2010 року Указом Президента України²⁷ утворено національний природний парк «Тузловські лимани». Відповідно Указу Президента України

²⁵ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0072-94>

²⁶ <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-%D0%BF>

²⁷ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1/2010>

до території національного природного парку «Тузловські лимани» погоджено в установленому порядку включення 27865 гектарів земель державної власності, а саме: 2022 гектара земель запасу (у тому числі 316,831 гектара земель Піщаної коси Чорного моря та 1705,169 гектара земель водного фонду (частина озер Шагани, Алібей та Бурнас), що надаються національному природному парку в постійне користування, і 25843 гектара земель (у тому числі 3233,18 гектара земель запасу, 541 гектара земель, що перебувають у постійному користуванні державного підприємства «Саратське лісове господарство», 21186,03 гектара земель водного фонду (частина озер Шагани, Алібей, Бурнас, а також озера Солоне, Хаджидер, Карачаус, Будури, Мартаза, Магалевське, Малий Сасик, Джаншейське) та 882,79 гектара прилеглої акваторії Чорного моря шириною 200 метрів), що включаються до складу національного природного парку без вилучення. На публічній кадастровій карті зображені водоохоронні зони озер Алібей, Шагани та Бурнас²⁸.

Постановою КМУ від 29 серпня 2002 року № 1287 затверджено Порядок надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення. Відповідно до цього Порядку визначення водно-болотних угідь, що можуть бути заявленими для надання їм статусу водно-болотних угідь міжнародного значення, здійснюється Мінприроди за поданням наукових установ, громадських організацій, інших заінтересованих підприємств, установ, організацій та громадян. Мінприроди погоджує питання щодо надання статусу водно-болотного угіддя міжнародного значення з центральним органом виконавчої влади, у підпорядкуванні якого перебуває це угіддя, користувачами (власниками) земельної ділянки та інших природних ресурсів, органом місцевого самоврядування, після чого відповідні матеріали разом з проектом відповідного рішення подаються для погодження до КМУ, а потім в Бюро Конвенції для розгляду питання про внесення водно-болотного угіддя до Списку водно-болотних угідь міжнародного значення.

22 грудня 2002 року Наказом № 524 Мінприроди затвердило Структуру, зміст та порядок ведення паспорта водно-болотного угіддя міжнародного значення²⁹. Паспорт затверджується Мінприроди та ведеться адміністраціями установ природно-заповідного фонду, у межах яких знаходяться ці угіддя, а у разі їхнього знаходження за межами територій природних заповідників, біосферних заповідників і національних природних парків — департаментами екології та природних ресурсів ОДА (за погодженням з користувачами (власниками) земельних ділянок та інших природних

²⁸ Див. додаток до публічно кадастрової карти

²⁹ Офіційний вісник України від 07.02.2003 — 2003 р. — № 4.

ресурсів), які включають щорічно в плани своєї роботи організацію робіт щодо контролю за станом збереження водно-болотних угідь міжнародного значення.

Як зазначає Н. В. Фролова, водно-болотні угіддя, які знаходяться у складі земель з будь-яким іншим цільовим призначенням (землі водного фонду або землі лісгосподарського призначення тощо), необхідно відносити до категорії земель ПЗФ та іншого природоохоронного призначення. Саме правовий режим земель водно-болотних угідь, зокрема водно-болотних угідь міжнародного значення, має стати запорукою охорони цих найцінніших природних комплексів, оскільки вказаний правовий режим посиленої охорони має відповідати вимогам Рамсарської конвенції та містити всі необхідні елементи захисту від згубного антропогенного навантаження³⁰. Для захисту водно-болотних угідь не потрібно створювати нові відокремлені категорії чи підкатегорії земель. Достатньо включати ці землі до категорії земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оскільки охороні підлягають саме природні водно-болотні угіддя, що підпадає під таку категорію земель як природоохоронні землі.

Отже, якщо проводити аналогію між водно-болотними угіддями та землями ПЗФ, то для належної їхньої охорони доцільно було б усю земельну ділянку, в яку входить таке угіддя вважати земельною ділянкою природно-заповідного та іншого цільового призначення, які відбувається у випадку створення заповідника.

³⁰ Фролова Н. В. Правова охорона водно-болотних угідь загальнодержавного та міжнародного значення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.06. «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Фролова Наталя Валентинівна — Донецьк, 2010. — 22 с. — С. 14.

Я думаю, що мати землю і не руйнувати її, є найкрасивіше мистецтво, яке будь-хто хотів би мати.

Енді Уорхол

3

Співвідношення понять «територія ПЗФ» ТА «ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА ПЗФ»

«Території ПЗФ» є ширшим поняттям, ніж «земельні ділянки ПЗФ». Територія ПЗФ більше пов'язана із таким поняттям як режим, який поширюється на ці території, та дотримання природоохоронного законодавства, а земельна ділянка — із належним оформленням документів на право користування земельною ділянкою та дотримання власне земельного законодавства. Території ПЗФ підлягають охороні незалежно від того, чи набули вони статусу земель ПЗФ відповідно до земельного законодавства України.

Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні, утворюють єдину територіальну систему і включають території та об'єкти ПЗФ, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством України.

Режим територій та об'єктів ПЗФ — це сукупність науково-обґрунтованих екологічних вимог, норм і правил, які визначають правовий статус, призначення цих територій та об'єктів, характер допустимої діяльності в них, порядок охорони, використання і відтворення їхніх природних комплексів. Цей режим визначається з урахуванням класифікації територій та об'єктів ПЗФ та їхнього цільового призначення у проект організації території об'єкта природно-заповідного фонду. Важливо відзначити, що проект організації території розробляється на всю територію відповідного об'єкту ПЗФ³¹. Яскравою ілюстрацією цього процесу є опис історії регіонального ландшафтного парку «Знесіння», підготовленого Завадович О. М.

³¹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0829-05>

З практики формування регіонального ландшафтного парку «Знесіння» — об'єкту ПЗФ в урбанізованому середовищі.

Все таки низький рівень поінформованості, стереотипи, відірваність від центрального органу виконавчої влади у сфері охорони навколишнього природного середовища виявився основними перешкодами у створенні та функціонуванні парку.

Дуже складно порозумітися зі співрозмовником без спільного словника термінів та визначень і вміння ними користуватися.

Пояснити відмінність понять «територія» і «землі» об'єкту ПЗФ в атмосфері домінуючого пошанування земельного права і рівноцінного намагання ігнорування пам'яткоохоронного законодавства виявилось суттєвим бар'єром у формуванні правостановлюючих документів (державний земельний акт, положення, проект організації території), а надалі у відстоюванні інтересів парку в органах влади різного рівня і спрямування, включно з судами.

Кожен з перелічених факторів «відгукується» і у щоденній роботі в галузі ПЗФ і у стратегічних ситуаціях:

– при поданні матеріалів на реєстрацію в АС ДЗК виявилось, що, незважаючи на діючий акт на право постійного користування землею парку, існують зареєстровані самовільно освоєні приватними особами ділянки. При цьому реєстраційна служба пояснює такі дії необхідністю виконання судового рішення про легалізацію ділянки на користь порушника. Та й порушник часто вже не порушник, а «чесний 5-й чи 10-й набувач» спірної земельної ділянки в межах парку.

Справа Лісна, 11

Фабула справи

На землях регіонального ландшафтного парку «Знесіння» наданих йому у власність на підставі рішення ЛМУ № 1113 від 21 червня 2001 року та оформлених відповідно до державного акту на право користування земельною ділянкою почали будувати приватний будинок. З'ясувалося, що 27 березня 2006 року фізична особа Х на підставі рішення Шевченківського районного суду м. Львова від 27 лютого 2006 року отримала державний акт на право приватної власності на вказану земельну ділянку. 15 квітня 2006 року між фізична особа Х продала цю ділянку фізичній особі Y.

Колегії суддів судової палати у цивільних справах апеляційного суду Львівської області від 16 квітня 2007 року Шевченківського районного суду першої інстанції скасовала. Відповідно підстави для набуття фізичною особою Х права власності на земельну ділянку відпали.

Остаточне рішення у цій справі виніс Верховний суд України, який 27 січня 2010 року м. Київ у складі Колегії суддів Судової палати у цивільних справах розглянувши в судовому засіданні справу встановив:

Рішенням Личаківського районного суду м. Львова від 10 грудня 2008 року, залишеним без змін ухвалою колегії суддів судової палати у цивільних справах апеляційного суду Львівської області від 21 травня 2009 року, позов регіонального ландшафтної парку «Знесіння» задоволено. Визнано недійсним державний акт на право приватної власності на земельну ділянку по АДРЕСА_1 серії ЯГ № 046222, виданий виконавчим комітетом Львівської міської Ради на ім'я ОСОБА_7 на підставі рішення Шевченківського районного суду м. Львова від 27 лютого 2006 року. Визнано недійсним договір купівлі-продажу вказаної земельної ділянки, укладений між ОСОБА_7 та ОСОБА_6, посвідчений приватним нотаріусом Гірником І. А. 15 квітня 2006 року. Визнано недійсним державний акт на право власності на земельну ділянку серії ЯГ № 513277 від 21 червня 2006 року, виданий на ім'я ОСОБА_6.

У касаційній скарзі ОСОБА_7, ОСОБА_6 в особі представника ОСОБА_9 просять скасувати ухвалені у справі рішення та ухвалити нове рішення, яким у задоволенні позову регіонального ландшафтної парку «Знесіння» відмовити, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права.

Згідно зі ст. 396 ЦК України особа, яка має речове право на чуже майно, має право на захист цього права, у тому числі і від власника майна, відповідно до положень глави 29 цього Кодексу.

Ухвалюючи рішення про задоволення позову регіонального ландшафтної парку «Знесіння », суд першої інстанції, з висновком якого погодився й суд апеляційної інстанції, правомірно виходив із того, що спірна земельна ділянка, яка розташована по АДРЕСА_1, входить до складу земель, наданих позивачу у постійне користування. ОСОБА_7 отримала державний акт на право приватної власності на вказану земельну ділянку на підставі рішення Шевченківського районного суду м. Львова від 27 лютого 2006 року, яке скасоване ухвалою

колегії суддів Судової палати в цивільних справах апеляційного суду Львівської області від 16 квітня 2007 року.

Оскільки ОСОБА_7 набула право власності на земельну ділянку з порушенням вимог законодавства й не мала права відчужувати її ОСОБА_6 за договором купівлі-продажу від 15 квітня 2006 року, суд дійшов законного та обґрунтованого висновку про визнання недійсними зазначеного договору купівлі-продажу й державних актів на право приватної власності на земельну ділянку, виданих на ім'я ОСОБА_7 та ОСОБА_6.

Повний текст рішення наведений у додатку³².

Є в історії з ДЗК інші, вже більш методичного рівня питання, зокрема пов'язані з поняттям «режимоутворюючої території (закон про ДЗК), якою є парк, де 22 окремі земельні ділянки приблизною площею 154 га об'єднані межею території парку площею 312 га».

У ДЗК пояснюють, начебто це не вивчене питання і пропонують зовнішній контур парку відобразити в новому документі (Проект землеустрою), масштаб роботи над яким і в коштах, і в часі знову повертає нас до «гальмування» процесу реєстрації, оскільки не відображена цілісність території знову пропонує до нових рішень «винаходів» земельних служб на користь будь-кого, тільки не парку. А попереду ще винесення «внутрішніх» меж парку в натуру.

Земельне та природоохоронне законодавство по-різному визначають належність земель до певної категорії та момент виникнення прав та обмежень щодо використання певних територій, що призводить часом до певних непорозумінь. Це зумовлюється також тим, що часовий проміжок від оголошення про створення території чи об'єкту ПЗФ та отримання цих земель ПЗФ у постійне користування (у випадку, якщо йдеться про створення ПЗФ із вилученням земельних ділянок) настільки великий, що в цей час, як показує досвід РЛП «Знесіння», РЛП «Гранітно-степове Побужжя», НПП «Гуцульщина», НПП «Голосіївський»³³, НПП «Тузловські лимани» з'являється багато нових претендентів на власність та користування землями, попередньо відведеними під ПЗФ. Якщо ж певні об'єкти ПЗФ утворюють без вилучення земель, а обмеження та обтяження щодо користування такою земельною ділянкою не нанесені на кадастрову карту,

³² <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/8038804>

³³ Приклади судових рішень у додатках

виникають ситуації, коли земельні ділянки в межах території об'єктів ПЗФ передаються у використання чи у власність з метою, яка суперечить меті створення та охороні об'єкта ПЗФ. Приклад, місцевий ландшафтний заказник «Тарутинський степ», орнітологічний заказник «Пірново»³⁴.

Відповідно до ст. 47 Закону України «Про землеустрій»³⁵ з метою збереження природного різноманіття ландшафтів, охорони довкілля, підтримання екологічного балансу, визначення в натурі (на місцевості) меж охоронних зон та інших обмежень у використанні земель, встановлених законами та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами, а також інформування про такі обмеження землевласників, землекористувачів, інших фізичних та юридичної осіб розробляються та затверджуються проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, лісгосподарського призначення, земель водного фонду та водоохоронних зон, обмежень у використанні земель та їхніх режимоутворюючих об'єктів.

Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, визначають місце розташування і розміри земельних ділянок, власників земельних ділянок, землекористувачів, у тому числі орендарів, межі територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, а також встановлюють режим використання та охорони їхніх територій.

Рішення про затвердження проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, лісгосподарського призначення, земель водного фонду та водоохоронних зон одночасно є рішенням про встановлення меж таких територій.

³⁴ Приклади судових рішень у додатках

³⁵ Відповідно до Закону України «Про землеустрій», землеустрій — це сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил. Землеустрій проводиться для встановлення в натурі (на місцевості) меж земель, обмежених у використанні і обмежених (обтяжених) правами інших осіб (земельні сервітути); організації нових і впорядкування існуючих об'єктів землеустрою. Землеустрій забезпечує встановлення і закріплення на місцевості меж адміністративно-територіальних одиниць, територій ПЗФ та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, меж земельних ділянок власників і землекористувачів

Проект створення об'єкту ПЗФ, який визначає межі територій та об'єктів ПЗФ, та охоронні зони, що необхідні для їхньої охорони, зберігається у Мінприроди та обласних департаментах (управліннях³⁶) екології та природних ресурсів. Такий проект визначає територію ПЗФ чи місце розташування об'єкту ПЗФ і є підставою включення у кадастрову карту інформації про існуючі обмеження та обтяження. Ця інформація не потрапляє вчасно в органи Держгеокадастру та відповідні органи місцевого самоврядування, які не були залучені у процес створення території чи об'єкту ПЗФ та не знають про існування відповідних обмежень та обтяжень щодо користування цією територією до встановлення на місцевості (винесення в натурі) меж території об'єкту ПЗФ. Тобто виникає ситуація, коли територія чи об'єкт ПЗФ існує де-юре, але де-факто ніхто не дотримується його правового режиму, бо крім проекту створення жодної інформації новостворений ПЗФ та правовий режим його функціонування не відображено у такий спосіб, щоб це не могли не помітити органи влади, інші підприємства, установи та організації. Дуже часто факт появи ПЗФ фіксується лише у тому нормативно-правовому акті (рішенні), яким він створюється чи оголошується, проте цього є недостатньо. Проект створення ПЗФ повинен передаватися у відділення Держгеокадастру для накладення обмежень на земельну ділянку, яка відповідає території, на якій створюється відповідний вид ПЗФ.

Межі територій та об'єктів ПЗФ встановлюються в натурі відповідно до законодавства. До встановлення меж територій та об'єктів ПЗФ у натурі їхні межі визначаються відповідно до проектів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що зазначається у статті 7 Закону України «Про ПЗФ України». Відповідно до Порядку погодження природоохоронними органами матеріалів щодо вилучення (випусти), надання земельних ділянок, затвердженого наказом Мінприроди від 05.11.2004 № 434³⁷ зазначено, у п. 2.8. що, у разі відсутності належної землепорядної документації та встановлених у натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду та земель, зарезервованих для заповідання, природоохоронний орган використовує документи щодо їхнього створення (оголошення) чи резервування для визначення місць розташування згаданих територій та об'єктів та їх збереження.

Таким чином, на законодавчому рівні закріплено, що з моменту створення ПЗФ вся його територія повинна охоронятися як особливо цінна відповідно до проекту створення. Тобто при використанні та розпорядженні земельними ділянками (купівля-продаж, здача в оренду, тощо), що знаходяться

³⁶ <http://www.duecomk.gov.ua/>

³⁷ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1470-04>

у межах території ПЗФ, сторони мали б враховувати наявність проекту створення ПЗФ та його межі. Адже місцезнаходження земельної ділянки у межах територій ПЗФ може мати свої негативні та позитивні наслідки. Наприклад, вартість земельної ділянки зростає у зв'язку із її входженням до території ПЗФ. Попри це такі території можуть мати свої обмеження. До прикладу, після створення ПЗФ, землевласник вже не зможе будь-де випасати худобу або на свій розсуд визначати її поголів'я. Строки випасу, кількість туристів буде визначатися відповідно до режиму відповідної зони, а охоронний режим посилиться. Проте це додатковий стимул до розвитку інфраструктури у межах територій ПЗФ для забезпечення їхньої належної охорони та функціонування.

Загалом інформація про створення ПЗФ повинна бути достатньою для прийняття відповідних управлінських рішень, збереження цих земель та недопущення їхньої передачі із територій ПЗФ в інші категорії (житлова забудова, промислова діяльність тощо) після оголошення цих територій чи об'єктів ПЗФ.

Закон України «Про землеустрій»³⁸ підказує, що проект створення будь-якого ПЗФ повинен включати проект землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, який визначатиме місце розташування і розміри земельних ділянок, власників земельних ділянок, землекористувачів, у тому числі орендарів, межі територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, а також встановлюють режим використання та охорони їхніх територій. Уся ця інформація відображається на публічній кадастровій карті України.

Оскільки земельне законодавство постійно реформувалось, на практиці часто проявлялись ситуації, коли після створення об'єктів ПЗФ, але до встановлення їхніх меж в природі, їхні території роздавались іншим землекористувачам у власність для ведення бізнесу чи іншої діяльності, що суперечить законодавству про ПЗФ та породжує судові спори, у яких установа ПЗФ чи прокуратура в інтересах держави чи громадська організація подають позов про витребування ділянки з чужого незаконного володіння та повернення її до земель ПЗФ.

³⁸ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/858-15>

Прикладом розподілу територій та земельних ділянок під ПЗФ можна назвати Ухвалу Львівської міської ради від 21 червня 2001 № 1113, яка закріплює територію регіонального ландшафтного парку «Знесіння»³⁹ та постановляє «Затвердити для регіонального ландшафтного парку «Знесіння» як об'єкту природно-заповідного фонду України: зовнішню межу, яка визначає територію парку площею 312,0949 га та межу охоронної зони, яка визначає територію площею 473,6151 га (згідно з графічним додатком). З території парку площею 312,0949 га, надати: у постійне користування регіональному ландшафтному парку «Знесіння» земельні ділянки загальною площею 153,6903 га, у спільне користування парку з Львівською обласною дитячою клінічною лікарнею — земельну ділянку площею 0,0947 га, і залишити за іншими землекористувачами та землевласниками земельні ділянки загальною площею 158,3099 га».

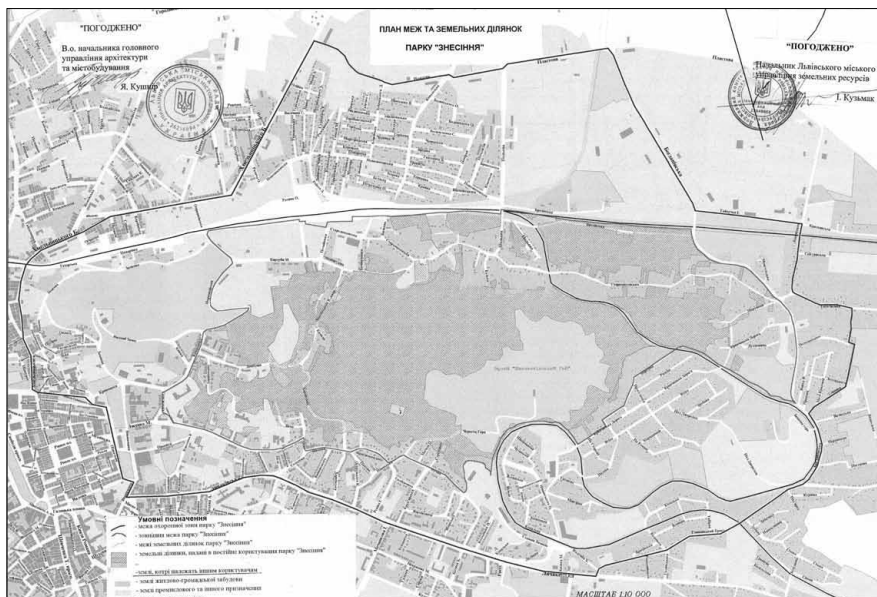

Рис. 1. Карто-схема території та земельних ділянок РЛП «Знесіння»

Національні природні парки створюються указами Президента України. Указ вказує на якій площі створюється НПП чи на яку площу його територія розширюється. Ділянки, які попадають у територію НПП повинні пройти

³⁹ <http://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/9315c344519dd559c2256bb50042bc5c/391a4b143b7c21c6c2257c310036ee2c?OpenDocument>

погодження відповідно до процедури розробки проекту землеустрою щодо організації НПП (згадана вище процедура відповідно до Закону України «Про земельний кадастр»). Указ окремо містить доручення Кабінету Міністрів України належним чином оформити право користування земельними ділянками та розробити відповідну проекту документацію.

Наприклад, в Указі Президента України «Про розширення території національного природного парку «Синевир» зазначено таке: «...розширити територію національного природного парку Синевир. До території національного природного парку Синевир погоджено в установленому порядку включення 2304 гектарів земель державної власності, які вилучаються у державного підприємства «Хустське лісодослідне господарство» і надаються національному природному парку у постійне користування (Хустський район Закарпатської області)»⁴⁰.

Указом Президента «Про створення національного природного парку «Нижньодніпровський» 657/2015⁴¹ створено на території Бериславського, Білозерського, Голопристанського та Цюрупинського районів, міст Херсона та Нової Каховки Херсонської області національний природний парк «Нижньодніпровський».

До території національного природного парку «Нижньодніпровський» погоджено в установленому порядку включення 80177,80 гектара земель державної власності, а саме: 14479,80 гектара земель державної власності, які надаються національному природному парку в постійне користування, у тому числі з вилученням у землекористувачів, згідно з додатком 1, та 65698,00 гектарів земель державної власності, які включаються до території національного природного парку без надання йому в постійне користування згідно з додатком 2.

Указом Президента України «Про створення національного природного парку «Залісся»⁴² створено на території Броварського району Київської області та Козелецького району Чернігівської області національний природний парк «Залісся». До території національного природного «Залісся» погоджено в установленому порядку включення 14836 гектарів земель державної власності, які вилучаються у Державної організації «Резиденція «Залісся» і надаються національному природному парку в постійне користування.

Отже, як можемо побачити під час прийняття рішення про утворення НПП вже відомо, чи вся територія буде надана йому у постійне користування, чи лише певні його частини. На момент створення достеменно відомо, якої площі утворюються НПП та на яких землях він буде розміщений.

⁴⁰ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1118/2009>

⁴¹ <http://www.president.gov.ua/documents/6572015-19582>

⁴² <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1049/2009>

Слід відмітити, що Президент України не наділений повноваженнями щодо розпорядження земельними ділянками. Проте тільки у Президента є право оголошувати певні території національними природними парками та іншими ПЗФами загальнодержавного значення⁴³.

Оскільки Президент України не може прийняти рішення про надання земельних ділянки відповідному НПП чи іншому ПЗФ загальнодержавного значення у користування, то час оголошення такого ПЗФ та оформлення земельної ділянки у користування відокремлюється у часі і прив'язується до виготовлення ряду документів та прийняття рішень ряду органами, уповноваженими розпоряджатися земельними ділянками. Аналогічна ситуація із об'єктами місцевого значення.

Рішенням Чернігівської обласної ради від 28 травня 2015 року «Про створення регіонального ландшафтного парку “Ніжинський”» оголошено на території Ніжинського району Чернігівської області регіональний ландшафтний парк «Ніжинський» площею 3733,0648 га без вилучення земельних ділянок.

Рішенням Київської міської ради від 23 грудня 2004 року № 878/2288 «Про створення регіонального ландшафтного парку “Дністровські острови”»⁴⁴ створено регіональний ландшафтний парк «Дніпровські острови» на площі 1214,99 га згідно з переліком територій, зазначених у додатку. Варто відмітити, що додаток містить перелік об'єктів, які попали у РЛП, їхню площу, користувача земельної ділянки та рекомендації щодо його використання. Наприклад, острів Жуків, площа 70,01 га, користувач ДКП «Плесо» «Київкомплект», стаціонарна рекреація та господарська зона, острів Козачий з протокою, площа 154,30 га, сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Агрокомбінат Хотівський», заповідна зона, острів Ольги з протокою, площею 221,70 га, сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Агрокомбінат», заповідна зона.

У всіх цих випадках відбулось лише оголошення певної території ПЗФ, проте земельні ділянки не надавались у постійне користування створеним адміністраціям для керування територіями регіональних парків. Тобто оголошення території ПЗФ автоматично не створювало ситуації із створення земельної ділянки ПЗФ у розумінні земельного законодавства. Втім охоро-

⁴³ ст. 53 ЗУ «Про ПЗФ України» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-12/print1443084589974622>

⁴⁴ http://kmr.ligazakon.ua/SITE2/1_docki2.nsf/alldocWWW/DD5D8F2A57403B4EC22573C00052C3FA?OpenDocument

нятися ця територія повинна як особливо цінні землі ПЗФ з дотриманням усіх обмежень та вимог.

Судова практика теж свідчить про те, що поняття «територія природно-заповідного фонду» є ширшим поняттям, ніж «землі природно-заповідного фонду» та може включати землі інших власників та землекористувачів, які увійшли до складу об'єкту ПЗФ.

Для наочності згадаємо про судові рішення у справах НПП «Гуцульщина», НПП «Верховинський»⁴⁵ (рішення ВАСУ від 31 серпня 2016 року К/800/12065/16) проти Державної фінансової інспекції (надалі — ДФІ).

ДФІ ставила під сумнів необхідність існування та фінансування Державних служб охорони цих парків у зв'язку із відсутністю у них документів, які б засвідчували про право користування земельними ділянками парків у розумінні земельного законодавства.

Суди апеляційних та касаційних інстанцій ухвалили, що відповідно до ст. 53 ЗУ «Про природно-заповідний фонд України» об'єкти ПЗФ створюються на певній території. Для забезпечення додержання режиму охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, попередження та припинення порушень природоохоронного законодавства створюється Державна служба охорони у кожному з об'єктів ПЗФ⁴⁶.

Варто звернути увагу, що ДСО не здійснює охорону земель в межах наданих їм у постійне користування земель, а повинна охороняти дотримання правового режиму відповідного ПЗФ в межах усієї території ПЗФ.

Цікавим є рішення Вищого господарського суду України від 06 лютого 2013 року у справі № 5019/1206/12 щодо спору між НПП «Дермансько-Острозький»⁴⁷ та місцевим лісгоспом щодо права користування земельною ділянкою в межах території НПП⁴⁸ та від 10 червня 2009 року

⁴⁵ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/60759101>

⁴⁶ Постанова від 14 липня 2000 р. № 1127 Про державної охорони природно-заповідного фонду України, — Електронний ресурс — <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1127-2000-%D0%BF>

⁴⁷ http://vgsu.arbitr.gov.ua/docs/28_4167802.html

⁴⁸ http://vgsu.arbitr.gov.ua/docs/28_3980857.html

№ 18/172(15/139) щодо спору між Ічнянським національним природним парком та державним підприємством «Світанок».

На перший погляд, суди вирішили за однакових обставин спір по-різному. У першому випадку суд визнав, що, не зважаючи на включення у межі парку земель лісгоспу, саме воно є повноцінним розпорядником цих земель. У випадку із ДП «Світанок», суд визнав повне право на розпорядження земельною ділянкою в межах НПП за парком.

Слід звернути увагу, що у першому випадку, мова йшла про земельну ділянку без вилучення її в натурі (на місцевості), яка увійшла у землі парку і на момент створення парку вже була у користуванні юридичної особи (лісгоспу). У другій справі йшлося про землі без вилучення їх в натурі, які на момент створення НПП нікому не були надані та ні за ким не були закріплені, а, відповідно, надавати їх третій особі зі зміною цільового призначення не допускається.

Саме по собі створення об'єктів ПЗФ не свідчить про зменшення земель населених пунктів чи земель запасу, а є віднесенням земель до категорій відповідно до їхнього цільового призначення⁴⁹.

Вартим уваги також є висновок колегії суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України у постанові від 13 листопада 2007 р., у справі про оскарження та визнання незаконними рішень Кілійської районної ради про надання земельних ділянок у приватну власність у межах Дунайського біосферного заповідника.

Колегія ВСУ зазначила, що «...задовольняючи позовні вимоги, суди виходили також із того, що Кілійська районна рада прийняла спірні розпорядження і рішення та видала державний акт на право постійного користування землею без дотримання порядку, визначеного статтями 51–54 Закону від 16 червня 1992 р. № 2456-ХІІ «Про природно-заповідний фонд України».

Згідно із проведеним судами аналізом Указу Президента України № 861/98, указ не містить розпоряджень про надання Кілійській районній раді повноважень приймати рішення щодо земель, зайнятих Дунайським біосферним заповідником та вилучати землі у територіальної громади міста Вилкове.

⁴⁹ <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/2B79270138B65E7DC225748A004145DA?OpenDocument>

На думку суду першої інстанції, з якою погодилися суди апеляційної та касаційної інстанцій, Державним актом П-ОД № 001676, виданим на підставі розпорядження Кілійської районної ради № 6/25, затвердженого рішенням Кілійської районної ради № 61-XXIII-V, із земель території Вилківської міської громади вилучено землі запасу площею 1 тис. 315,08 гектара. Однак цей висновок зроблено без урахування того, що саме по собі створення об'єктів природно-заповідного фонду не свідчить про зменшення земель населених пунктів чи земель запасу, а є віднесенням земель до категорій відповідно до їхнього цільового призначення.

Переведення земель з однієї категорії до іншої здійснюється у разі зміни цільового призначення цих земель. Віднесення земель до відповідних категорій і переведення їх з однієї категорії до іншої проводиться органами, які приймають рішення про передачу цих земель у власність або надання їх у користування, а в інших випадках — органами, які затверджують проекти землеустрою і приймають рішення про створення об'єктів природоохоронного, оздоровчого, історико-культурного та іншого призначення.

Отже, важливим документом, який визначає подальшу долю функціонування парку — це належним чином розроблений проект створення об'єкту ПЗФ. У посібнику «Виявлення територій, придатних для оголошення об'єктами природно-заповідного фонду»⁵⁰ знайдете чіткий порядок дій від моменту виявлення особливо цінних територій до моменту оголошення їх відповідними територіями.

На момент створення ПЗФ правильне погодження питань із суміжними землекористувачами та користувачами в межах парку визначатиме подальшу ефективність управління територією парку та можливість оформити у якості «земель ПЗФ» швидко та ефективно ту площу, яка передбачена у рішенні про створення ПЗФ.

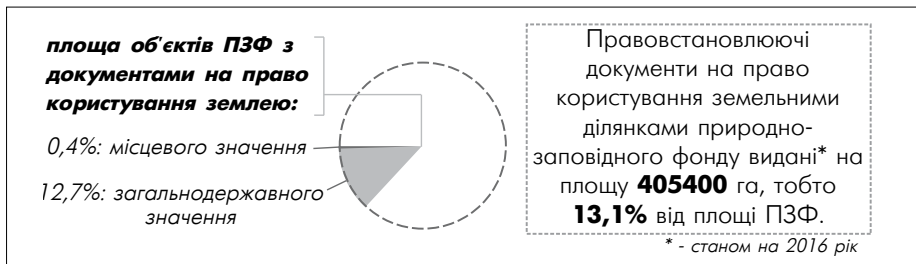

Рис. 2. Співвідношення території ПЗФ та земель ПЗФ залежно від категорії об'єкту ПЗФ

⁵⁰ http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/1767_EPL_Posibnyk_Fond_Zapovidnuk.pdf

Отже, як видно із Рис. 2 більшість ПЗФ (за кількістю), створених в Україні, є територіями з невеликою площею: заказники становлять 38 % від загальної кількості усіх ПЗФ, пам'ятки природи 42 %, заповідні урочища 10 %. Ще 10 % це НПП, які займають 2/3 площі природно-заповідного фонду.

Значна частина парків-пам'яток садово-паркового мистецтва не має адміністрацій і оголошені без вилучення. Зазвичай віднесення ПЗФ до категорії «пам'ятка природи» відбувається, не регламентуючись на будь-яких нормах, а здійснюється інтуїтивно шляхом віднесення об'єктів невеликої площі до категорії пам'яток природи, а більших — до заказників. При цьому законодавство використовує термін «об'єкт» природно-заповідного фонду, вживаючи в якості усталеного виразу «об'єкти та території ПЗФ». ЗУ «Про ПЗФ України» також визначає пам'ятки природи як «окремі унікальні природні утворення, що мають особливе природоохоронне, наукове, естетичне, пізнавальне і культурне значення, з метою збереження їх у природному стані. Іншими словами це об'єкти ПЗФ». Таке визначення означає, що об'єктом охорони на території пам'ятки природи є окремий унікальний природний об'єкт. Хибно трактуючи цю норму, деякі органи місцевого самоврядування приймають рішення про присвоєння статусу ПЗФ забувають визначити територію, яка визначається як окрема земельним ділянкам, на яку буде поширюватися природоохоронний статус території і хибно оголошують ПЗФ окремо стоячі дерева, криниці, скелі, без прив'язки до території. Втім закон зазначає, що оголошення пам'яток природи провадиться без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їхніх власників або користувачів. На території пам'яток природи забороняється будь-яка діяльність, що загрожує збереженню або призводить до деградації чи зміни їхнього первісного стану. Власники або користувачі земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів, оголошених пам'ятками природи, беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення режиму їхньої охорони та збереження. Таким чином, трактування закону про можливість віднесення до ПЗФ природних утворень без визначення території необхідної для її належного функціонування та без накладення відповідних обмежень на земельні ділянки, які попадають у цю територію є вирваним з контексту і хибним. Адже під час створення пам'ятки природи повинна визначатися територія, що необхідна для її охорони. Проект створення пам'ятки природи є підставою для нанесення на кадастрову карту обмежень та обтяжень щодо користування територією, необхідною для охорони пам'ятки. Додатково для охорони власник та користувач цієї території, яка необхідна для охорони пам'ятки природи, отримує охоронне зобов'язання (більш детально про зобов'язання буде йти мова у розділі 6).

Прикладом рішення щодо створення пам'яток природи із значними площами є постанова Ради Міністрів Української РСР від 28 грудня 1989 року № 324⁵¹ «Про створення пам'яток природи загальнодержавного значення». Зі змісту постанови випливає, що пам'ятка створюється на території, яка має свого землекористувача і цей землекористувач повинен здійснювати охорону пам'ятки. Незначні за площею пам'ятки природи створюють аналогічним чином. Прикладом може бути рішення виконкому Київської обласної ради № 441 від 18.12.1984 року «Про класифікацію і мережу територій та об'єктів природно-заповідного фонду області», яким створена ботанічна пам'ятка природи «Дуб черешчатий» площею 0,02 га.

У відповідності до рішення Львівської обласної ради від 14.07.2011 року № 206 «Про створення ботанічних пам'яток природи місцевого значення — вікових дерев» та рішення Львівської обласної ради від 18.03.2014 року № 989 «Про створення ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Франковий Дуб», на території Львівської області створено 17 об'єктів природно-заповідного фонду⁵². Рішення містить перелік цих об'єктів (дуби, липи) та зобов'язує відповідні відділи земельних ресурсів внести зміни у відповідні земельні облікові документи та визначити межі цих об'єктів на місцевості. На нашу думку територія навколо пам'ятки повинна отримувати категорію земель ПЗФ.

Натомість у м. Києві створено 116 об'єктів ПЗФ, що є окремо стоячими деревами, оголошеними об'єктами ПЗФ без земельної ділянки, на якій вони знаходяться⁵³.

Таким чином, власник чи користувач земельної ділянки, на території якої знаходиться пам'ятка природи, повинен враховувати охоронні зобов'язання, дотримуватись встановленого режиму для території (об'єкта) ПЗФ, не здійснювати у межах території (об'єкта) ПЗФ забороненої господарської діяльності, вживати заходів щодо попередження і ліквідації екологічних наслідків аварій та шкідливого впливу на територію (об'єкт) природно-заповідного фонду, дотримуватись вимог щодо використання території

⁵¹ [http://gw1.oblrada.lviv.ua/rada%5Crishennialor.nsf/ZaNomerom?SearchView&SearchFuzzy=TRUE&Start=1&Count=20&SearchOrder=4&SearchMax=10000&Query=\(%5BNazva%5D%20CONTAINS%20%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%BD%20and%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC\)](http://gw1.oblrada.lviv.ua/rada%5Crishennialor.nsf/ZaNomerom?SearchView&SearchFuzzy=TRUE&Start=1&Count=20&SearchOrder=4&SearchMax=10000&Query=(%5BNazva%5D%20CONTAINS%20%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%BD%20and%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC))

⁵² <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324-89-%D0%BF>

⁵³ Василюк О., Норенко К., Ширяєва Д., Скворцова В., Тестов П., Хомечко Г. «Льодовиковий період» у заповідній справі: 2014–2015. заг. ред. Кравченко О.// Екологія. Право. Людина. № 25–26 (65–66), 2015. — 68 с.

(об'єкта) ПЗФ, забезпечити охорону та збереження цінних природних комплексів території (об'єкта) ПЗФ.

Приклади відмінностей понять «території ПЗФ» та «земельної ділянки ПЗФ» прослідковувалося і до отримання Україною незалежності, а проблема досі законодавчо не вирішена. До 1992 року ПЗФ створювала Рада Міністрів, яка мала розпорядчі функції та могла надати землі ПЗФ у користування.

Наприклад, Рада Міністрів УРСР постановою від 3 червня 1980 р. № 376 «Про створення Карпатського національного природного парку»⁵⁴ передбачено прийняти пропозицію Державного комітету УРСР по охороні природи та Міністерства лісової і деревообробної промисловості УРСР про створення у віданні Міністерства Карпатського національного природного парку загальною площею 47,3 тис. гектарів на території Івано-Франківської області. Затверджено межі Карпатського національного природного парку.

У постанові зазначено: «землекористувачі, землі яких знаходяться на території Карпатського національного природного парку, несуть відповідальність за раціональне використання і відновлення природних ресурсів, своєчасне здійснення відповідних природоохоронних заходів, за збереження природних комплексів, рідкісних видів фауни і флори та сприяють виконанню завдань, що стоять перед цим парком».

Отже, поняття «територія ПЗФ» зазвичай є значно ширшим, ніж поняття «земельна ділянка ПЗФ». Адже кожного разу зазначається, що до загальної площі території, на якій створюється ПЗФ, входять і землі із вилученням, які будуть надані ПЗФ у постійне користування (землі ПЗФ), і землі інших користувачів (землі на які накладені обмеження та обтяження правового режиму ПЗФ). Землі ПЗФ та землі інших користувачів формують території ПЗФ. ПЗФ, у яких територія та земельна ділянка збігаються, є дуже незначний відсоток. Кожен об'єкт ПЗФ повинен мати свою територію, яка може бути земельною ділянкою юридичної чи фізичної особи, а також земельною ділянкою земель запасу із функціональним призначенням землі ПЗФ.

Прикладом ширшої території ПЗФ, аніж землі ПЗФ є постанова Ради Міністрів Української РСР від 28 грудня 1983 р. № 533 Про створення Шацького національного природного парку⁵⁵. Зі змісту постанови випливає, що НПП створюється на землях значно ширших, ніж надаються йому у постійне користування. Аналогічна ситуація із створеннями більшості НПП.

⁵⁴ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/376-80-%D0%BF>

⁵⁵ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/533-83-%D0%BF>

Отже, аналіз практики створення та функціонування ПЗФ, аналіз земельного законодавства дозволяє зробити висновок, що території ПЗФ є ширшим поняттям, ніж землі ПЗФ. Територія ПЗФ більше пов'язана із таким поняттям як режим, який поширюється на ці території, а земельна ділянка — із належним оформленням документів на право користування земельною ділянкою та поширенням власне земельного законодавства. На рисунку нижче зображена карта зонування території РЛП «Знесіння», яка охоплює всю територію парку, яка у двічі більша від площі земельних ділянок, наданих парку у користування. Територія парку — суцільна площина, у той час як земельних ділянок парк має аж 22. Це гарно ілюструє рис. 3.

Рис. 3. Зонування Регіонального ландшафтного парку «Знесіння»

Закон України «Про державний земельний кадастр» у статті 31 зазначає, що для забезпечення ведення Державного земельного кадастру, містобудівного кадастру, кадастрів інших природних ресурсів та інших інформаційних систем Кабінет Міністрів України затверджує порядок інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами, а також встановлює перелік відомостей, обмін якими може здійснюватися в порядку такої взаємодії. Облік земель у Державному земельному кадастрі здійснюється за кількістю та якістю земель і земельних угідь. Облік якості земельних угідь відображає дані, що характеризують землі за природними і набутими властивостями, впливають на їхню продуктивність та економічну цінність, а також за ступенем техногенного забруднення ґрунтів. Узагальнена інформація про кількість та якість земель безоплатно надається органам державної влади та органам місцевого самоврядування відповідно до Порядку ведення Державного земельного кадастру. Геоінформаційна система — інформаційна (автоматизована) система, що забезпечує збирання, оброблення, аналіз, моделювання та постачання геопросторових даних.

Відповідно до постанови КМУ від 3 червня 2013 року № 483 «Про затвердження Порядку інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами, до переліку відомостей»⁵⁶, обмін якими здійснюється в процесі інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами, належать планово-картографічні матеріали розташування територій та об'єктів природно-заповідного фонду (п. 26).

Таким чином, законодавство намагається врегулювати питання обміну інформацією між учасниками земельних відносин щодо моменту створення ПЗФ та території, яка відводиться для нього. Планово-картографічні матеріали, які готуються для проекту створення території та об'єктів ПЗФ, є основними первинними відомостями, які закріплюють межі територій природно-заповідного фонду та повинні враховуватись відділами державного земельного кадастру та органами місцевого самоврядування при прийнятті рішень щодо розпорядження землями, на яких створений об'єкт ПЗФ. Втім на практиці такого обміну не відбувається, оскільки проекти створення об'єктів ПЗФ не передаються для проведення такої реєстрації до органів державного земельного кадастру.

⁵⁶ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-%D0%BF>

*Збереження означає розвиток так само, як і охорону.
Я розумію право і обов'язок цього покоління розвиватися
і використовувати природні ресурси нашої землі, але я не
розумію право їх марнувати, або обкрадати, марнуючи, по-
коління, що прийдуть після нас.*

Теодор Рузвельт

4

.....◆.....

Використання земельних ділянок у межах території ПЗФ. Обмеження та обтяження

Надання заповідного статусу передбачає введення певних заборон та обмежень на використання земель та інших ресурсів в межах територій ПЗФ. При цьому процедура створення заповідних об'єктів є тотожною процедурі введення заборон та обмежень у межах визначених землекористувачів, яке регулюється земельним законодавством⁵⁷.

Варто зазначити, що земельна ділянка — це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами. Право власності на земельну ділянку поширюється в її межах на поверхневий (грунтовий) шар, а також на водні об'єкти, ліси і багаторічні насадження, які на ній знаходяться, якщо інше не встановлено законом та не порушує прав інших осіб. Право власності на земельну ділянку розповсюджується на простір, що знаходиться над та під поверхнею ділянки на висоту і на глибину, необхідні для зведення житлових, виробничих та інших будівель і споруд.

Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, землі історико-культурного призначення належать до особливо цінних земель, що передбачає ряд обмежень.

Відповідно до ст. 110 ЗКУ на використання власником земельної ділянки або її частини може бути встановлено обмеження. Право власності на

⁵⁷ Радзій В. Ф., Чепчук Я. І., Неспай В. Ю. Законодавчі основи використання та охорони земель природно — заповідного фонду України-Електронний Ресурс — [Http://www.Sworld.Com.Ua/Konfer42/213.Pdf](http://www.Sworld.Com.Ua/Konfer42/213.Pdf)

земельну ділянку може бути обтяжено правами інших осіб. Перехід права власності на земельну ділянку, поділ чи об'єднання земельних ділянок не припиняє дії обмежень, обтяжень, встановлених на земельні ділянки, крім випадків, коли обмеження (обтяження) поширювалося лише на частину земельної ділянки, яка в результаті поділу земельної ділянки не увійшла до сформованої нової земельної ділянки.

Відповідно до ст. 111 ЗКУ, обтяження прав на земельну ділянку встановлюється законом або актом уповноваженого на це органу державної влади, посадовою особою, або договором.

На землях ПЗФ та іншого природоохоронного призначення забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їхньому використанню за цільовим призначенням.

На землях територій та об'єктів ПЗФ, які створюються в зоні відчуження та зоні безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, забороняється будь-яка діяльність, що не забезпечує режим радіаційної безпеки.

Обмеження (обтяження) підлягає державній реєстрації і діє протягом строку, встановленого законом або договором. Відомості про обмеження у використанні земель зазначаються у схемах землеустрою і проектах землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення. Відомості про такі обмеження вносяться до Державного земельного кадастру. Завдані внаслідок обмеження (обтяження) у землекористуванні втрати відшкодовуються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Витрати, пов'язані із забезпеченням режиму охорони заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ та парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, здійснюються за рахунок підприємств, установ, організацій, інших землевласників та землекористувачів, на території яких вони знаходяться.

У разі необхідності проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду зазначених категорій, можуть виділятися кошти:

- державного бюджету — для територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;
- місцевих бюджетів — для територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення.

Викуп земельних ділянок, що перебувають у приватній та комунальній власності, для суспільних потреб під території та об'єкти природно-заповідного фонду здійснюється в порядку, визначеному законом, за рахунок:

- державного бюджету України — для територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;
- місцевих бюджетів — для територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення.

Охоронні зони ПЗФ. Встановлення охоронних зон відбувається після створення ПЗФ, на землях, що до ПЗФ не включені і належать іншим землекористувачам.

Для забезпечення необхідного режиму охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників, запобігання негативному впливу господарської діяльності на прилеглих до них територіях устанавлюються охоронні зони. В разі необхідності охоронні зони можуть устанавлюватися на територіях, прилеглих до окремих ділянок ПЗФ. Розміри охоронних зон визначаються відповідно до їх цільового призначення на основі спеціальних обстежень ландшафтів та господарської діяльності на прилеглих територіях.

В охоронних зонах не допускається будівництво промислових та інших об'єктів, мисливство, розвиток господарської діяльності, яка може призвести до негативного впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Оцінка такого впливу здійснюється на основі екологічної експертизи, що проводиться в порядку, встановленому законодавством України. З 18 грудня 2017 року вступить у силу Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»⁵⁸. Відповідно до цього закону вплив на довкілля (далі — вплив) — будь-які наслідки планованої діяльності для довкілля, в тому числі наслідки для безпечності життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи для сукупності цих факторів, а також наслідки для об'єктів культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів.

Оцінка впливу на довкілля здійснюється з дотриманням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, з урахуванням стану довкілля в місці, де планується провадити плановану діяльність, екологічних ризиків і прогнозів, перспектив соціально-економічного розвитку регіону, потужності та видів сукупного впливу (прямого та опосередкованого) на довкілля, у тому числі з урахуванням впливу наявних об'єктів, планованої діяльності та об'єктів, щодо яких отримано рішення про провадження планованої діяльності або розглядається питання про прийняття таких рішень.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття

⁵⁸ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-%D0%BF>

рішень про провадження планованої діяльності, визначеної частинами другою і третьою цієї статті. Така планована діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності та включена у першу або другу категорію видів планованої діяльності.

У першу та другу категорію видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля і підлягають оцінці впливу на довкілля, включається діяльність, яка впливатиме на ПЗФ. Зокрема, у першу групу входять усі суцільні та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки на площі понад 1 гектар; усі суцільні санітарні рубки на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду. До другої групи входить сільське господарство, лісівництво та водне господарство; сільськогосподарське та лісогосподарське освоєння, рекультивация та меліорація земель (управління водними ресурсами для ведення сільського господарства, у тому числі із зрошенням і меліорацією) на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду чи в їх охоронних зонах на площі 5 гектарів і більше, насадження лісу (крім лісовідновлювальних робіт) на площі понад 20 гектарів або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду чи в їх охоронних зонах на площі 5 гектарів і більше; інтенсивна аквакультура на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду чи в їх охоронних зонах.

Положення, що визначають режим кожної з охоронних зон територій та об'єктів природно-заповідного фонду, затверджуються державними органами, які приймають рішення про їх виділення. Охоронні зони територій та об'єктів природно-заповідного фонду враховуються під час розробки проектно-планувальної та проектної документації.

Охоронні зони створюються навколо об'єктів ПЗФ та вносяться до Державного земельного кадастру. Зараз у публічному доступі на кадастровій карті можна побачити, що обов'язок внесення такої інформації не виконаний в повному об'ємі. На карті видно нанесення таких обмежень лише в Одеській, Херсонській, Запорізькій, Волинській та Тернопільській областях. У більшості це будуть по 1–2 об'єктах ПЗФ, або водоохоронні зони існуючих об'єктів ПЗФ (НПП «Тузловські лимани», Дунайський біосферний заповідник.)

Відповідно до «Інструкції про встановлення (відновлення) меж земельних ділянок в натурі (на місцевості) та їхнього закріплення межовими знаками»⁵⁹, затвердженої Наказом Держкомзему № 376 від 18.05.2010 року «комплекс робіт із встановлення меж земельної ділянки в натурі (на міс-

⁵⁹ Інструкція про встановлення (відновлення) межземельних ділянок в натурі (на місцевості) та їх закріплення межовими знаками, затверджена Наказом Державного комітету України із земельних ресурсів 18.05.2010 N 376

цевості) включає: підготовчі роботи, топографо-геодезичні, картографічні роботи та роботи із землеустрою, камеральні роботи, складання і оформлення матеріалів технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості), а також встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) та закріплення їх межовими знаками» (п. 2.3.).

Відповідно до Порядку розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, затвердженого постановою КМУ від 25.08.2004 року № 1094⁶⁰, зазначені вище проекти підлягають затвердженню відповідними органами місцевого самоврядування та виконавчої влади. Згідно ж із п.23 Порядку ведення Державного земельного кадастру, затвердженого Постановою КМУ від 17.10.2012 року № 1051⁶¹, до ДЗК вносяться відомості про обмеження у використанні земель, на підставі затвердження документації із землеустрою, за якою встановлено обмеження⁶².

Станом на сьогодні існує Класифікатор обмежень та обтяжень у використанні земельних ділянок, затверджений наказом Держкомзем від 29.12.2008 р. № 643.

Відповідно до цього класифікатора Держгеокадастр передбачає встановлення охоронних зон навколо об'єкта ПЗФ (такі є на публічній карті) відповідно до наведеної нижче таблиці. Також класифікатор передбачає нанесення на кадастрову карту інформацію про заборону на провадження окремих видів діяльності. Підставою нанесення такої інформації на карту є розроблені та затверджені проекти землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду, які затверджені відповідними органами місцевого самоврядування (обласними радами) та виконавчої влади (департаментами екології та природних ресурсів, Мінприроди).

Рис. 4. Класифікація обмежень та обтяжень відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» та наказу Держкомзему

01.01.01	охоронна зона навколо об'єкта природно-заповідного фонду	Закон України «Про природно-заповідний фонд»
01.06.10	заборона на провадження окремих ВИДІВ діяльності	

⁶⁰ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1094-2004-%D0%BF>

⁶¹ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>

⁶² <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1094-2004-%D0%BF>

Ми зловживаємо землею, тому що сприймаємо її як суспільну власність, що нам належить. Коли ми подивимось на неї як на єдність, до якої належимо ми, то, можливо, ми почнемо використовувати її з любов'ю і повагою.

Олдо Леопольд

5

.....◆.....

Оформлення документації НА ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ ПЗФ

Оскільки практика створення ПЗФ не супроводжується одночасним оформленням землепорядної документації, інформація про це не потрапляє до територіальних органів Держгеокадстру. На рис. 5., поданому нижче зображена кругова діаграма, яка гарно ілюструє, який відсоток земель ПЗФ оформлено відповідно до земельного законодавства.

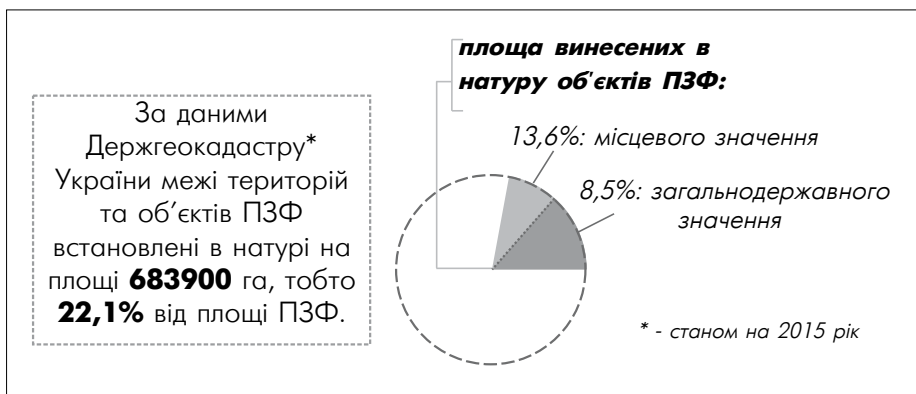

Рис. 5. Площі винесених ПЗФ в натурі

Глянувши на рисунок можна зробити такий висновок. Станом на 1.01.2017 року в Україні створено 8165 територій і об'єктів ПЗФ загальною площею 3917506,67 га. Враховуючи, що 955 територій ПЗФ загальною площею 50969,02 га територіально повністю входять до складу інших ПЗФ,

більших за площею, фактична площа ПЗФ України становить 3866537,65 га, тобто 6,4%⁶³.

Відповідно до Закону України «Про державний земельний кадастр»⁶⁴ «Державний земельний кадастр (надалі — ДЗК) — це єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їхнє цільове призначення, обмеження у їхньому використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їхню оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами»⁶⁵. Відповідно до п. 4 Порядку ведення Державного земельного кадастру, затвердженого Постановою КМУ від 17 жовтня 2012 р. № 1051⁶⁶ ведення Державного земельного кадастру здійснює Держгеокадастр та його територіальні органи. Держателем Державного земельного кадастру є також Держгеокадастр.

Відповідно до затвердженого порядку, до ДЗК вноситься, зокрема, інформація про цільове призначення земельної ділянки згідно з документацією із землеустрою (категорія земель, вид використання земельної ділянки в межах певної категорії земель). Відповідно до цього ж порядку, ведення ДЗК, внесення відомостей до ДЗК може здійснюватися через отримання від органів державної влади та органів місцевого самоврядування рішень про затвердження документації із землеустрою. При цьому в більшості областей України такої категорії земель, як «землі природно-заповідного фонду» не обліковується органами Держгеокадастру взагалі.

Загальноприйнята органами Мінприроди та поширена є думка про те, що винесення в натурі меж територій ПЗФ гарантує збереження їхніх меж і цілісності. Незавершеність процесу винесення меж у натурі є однією з ключових проблем у галузі заповідної справи⁶⁷. Відповідно до Інструкції про встановлення (відновлення) меж земельних ділянок в натурі (на місцевості) та їхнє закріплення межовими знаками⁶⁸, затвердженої Наказом Держкомзему № 376 від 18.05.2010 року, «комплекс робіт із встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) включає підготовчі роботи,

⁶³ <http://epl.org.ua/events/2888-v-ukraini-nikomu-bude-stvoriuvaty-zapovidni-terytorii>

⁶⁴ Закон України «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 № 3613-VI

⁶⁵ <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>

⁶⁶ Постанова КМУ від 17.10.2012 № 1051 «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>

⁶⁷ Рішення Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи від 12.05.2008 Р№ 14/2

⁶⁸ Інструкція про встановлення (відновлення) межземельних ділянок в натурі (на місцевості) та їх закріплення межовими знаками, затверджена Наказом Державного комітету України із земельних ресурсів 18.05.2010 N 376

топографо-геодезичні, картографічні роботи та роботи із землеустрою, камеральні роботи, складання і оформлення матеріалів технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості), а також встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) та закріплення їх межовими знаками» (п. 2.3.).

Відповідно до Порядку розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, затвердженого постановою КМУ від 25.08.2004 року № 1094⁶⁹, зазначені вище проекти підлягають затвердженню відповідними органами місцевого самоврядування та виконавчої влади. Згідно ж із п. 23 Порядку ведення ДЗК, до ДЗК вносяться відомості про обмеження у використанні земель, на підставі затвердження документації із землеустрою, за якою встановлено обмеження⁷⁰. Враховуючи, що ПЗФ, як правило, не переводиться до окремої категорії земель за основним цільовим призначенням, приналежність ділянки до ПЗФ в площині земельних відносин проявляється лише як набір обмежень, прописаних у проектах землеустрою.

При підготовці Проектів створення територій ПЗФ органи Мінприроди, як правило, не включають в них документацію із землеустрою, посилаючись на відсутність такої необхідності згідно Закону України «Про ПЗФ України» та відсутністю коштів для замовлення такої документації. Таким чином, склалась хибна практика створення територій ПЗФ без розробки документації із землеустрою одночасно із створенням. Винесення в натуру потенційно має забезпечувати Мінприроди України, а подальші кроки — органи Держгеокадастру. Проте взаємодія з цього питання не налагоджена. А тому ПЗФ лишається здебільшого не внесеним до ДЗК навіть в тих випадках, коли винесений в натуру. Жодних державних документів про завершення процесу, який лише починається із винесення в натуру, немає. Крім того, загальнопоширеною є практика створення територій ПЗФ без зміни цільового призначення земельних ділянок, тобто вони лишаються за своїм основним цільовим призначенням у старому статусі (переважно — землі лісгосподарського або сільськогосподарського призначення, водного фонду). Зміна цільового призначення земель при створенні територій ПЗФ не відбувається автоматично, особливо, якщо землі в межах території не

⁶⁹ Постанова КМУ від 25.08.2004 № 1094 «Про затвердження Порядку розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду, іншого природоохоронного, оздоровчого рекреаційного та історико-культурного призначення» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1094-2004-%D0%BF>

⁷⁰ Лист Головного управління Держземагенства Луганській області № 32-12-0.42-3728/2-13 від 06/12/2013

надаються нікому у користування з таким цільовим призначенням. На прикладі Київської області, у жодному випадку створення ПЗФ, рішення про зміну цільового призначення ділянок в області не приймалось⁷¹.

Рішення Київської обласної ради «Про оголошення нововиявлених територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення на території Київської області» від 8.07.2017 року постановляє:

1. Оголосити регіональним ландшафтним парком «Пташиний рай» територію, яка має особливу природоохоронну, наукову, естетичну та рекреаційну цінність, без вилучення земель у землекористувачів, згідно з переліком, що додається.
2. Київській обласній державній адміністрації забезпечити:
 - затвердження положення про оголошений цим рішенням регіональний ландшафтний парк «Пташиний рай»;
 - передачу території, зазначеної у додатку до цього рішення, під охорону підприємствам, установам та організаціям, у віданні яких вона перебуває, з оформленням охоронного зобов'язання;
 - вжиття заходів щодо встановлення в природі (на місцевості) меж території природно-заповідного фонду, визначеної переліком, що додається, згідно з чинним законодавством.
3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію Київської обласної ради з питань екології, природокористування, ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС та інших надзвичайних ситуацій і голову Київської обласної ради Старикову Г. В.

Як бачимо, жодних доручень щодо зміни категорії земель немає.

Матеріали винесення меж ПЗФ в природі потрапляють лише до окремої бази у Мінприроди — Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ДКПЗФ), що ведеться на виконання статей 56–59 ЗУ «Про ПЗФ України» та наказу Мінприроди України від 16.02.2005 № 67 «Про затвердження Інструкції про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» (надалі — Інструкція)⁷². Ст. 58 ЗУ «Про ПЗФ України» не містить

⁷¹ Василюк О., Костюшин В., Норенко К., Плига А., Прекрасна Є., Коломицев Г., Фатікова М. Природно-заповідний фонд Київської області. — К.: НЕЦУ, 2012. — 338 с.

⁷² Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 16.02.2005 № 67 «Про затвердження Інструкції про зміст та та складання документації державного земельного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0298-05>

вказівок на те, що кадастр базується на матеріалах винесення меж ПЗФ в натуру або на матеріалах державного земельного кадастру. Картографічна і геоінформаційна складова такого кадастру не передбачається на рівні ЗУ «Про ПЗФ України». Відповідно ж до інструкції, робота з ведення кадастру покладається на неіснуючу тепер Державну службу заповідної справи (п. 3.1.). Відповідно до п. 3.9. дані кадастру включають дані за формою 2 ДКПЗФ «Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» для регіонів і держави в цілому; дані за формою 3 ДКПЗФ «Карта-схеми розташування територій та об'єктів ПЗФ України» у межах адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому. П. 5.1. Форма 1 ДКПЗФ «Картка первинного обліку територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» передбачає рядок «040 01 000 0000 — зазначається кадастровий номер земельної ділянки згідно з Державним земельним кадастром» та рядок «110 00 000 0000 — для об'єктів ПЗФ площею до 100 га зазначаються географічні координати умовного центру ділянки, площею понад 100 га — географічні координати крайньої північної, східної, південної та західної точок території». При цьому врахування даних Державного кадастру ПЗФ в Державному земельному кадастрі не передбачено.

За даними Держгеокадастру станом на 1.01.2014 року в натуру винесена лише незначна частина ПЗФ — 906,4 тис га (26 % від загальної площі територій ПЗФ), з них загальнодержавного значення — 666,5 тис га (13 %) та місцевого значення — 239,9 тис га (7 %)⁷³. Сьогодні саме ця дата є останнім подібним зрізом інформації. У зв'язку із скрутним політичним становищем кошти на подальше винесення меж ПЗФ у натуру надалі фактично не виділялись. Документи, що посвідчують право користування земельними ділянками ПЗФ, видані на площу 492,5 тис га (14 % від загальної площі території ПЗФ), з них для об'єктів загальнодержавного значення — 456,1 тис га (13 %) та для об'єктів місцевого значення — 36,4 тис га (1 %)⁷⁴.

Слід наголосити, що таку тривалу у часі процедуру отримання правовстановлюючих документів установами ПЗФ на передачу їм у постійне користування земельні ділянки можна було б уникнути, так само як уникнути негативного впливу на управління такими територіями, якщо б під час створення ПЗФ готувався проект землеустрою щодо організації та встановлення меж ПЗФ. Адже постанова КМУ від 3 червня 2013 року № 483 Про затвердження Порядку інформаційної взаємодії між кадастрами

⁷³ Лист Мінприроди України № 800/09/01-13 від 11.11.2013

⁷⁴ Лист Державного агентства земельних ресурсів України № 2-28-0.13-19085/2-13 від 08.11.2013

та інформаційними системами⁷⁵ встановлює, що планово-картографічні матеріали розташування територій та об'єктів природно-заповідного фонду є тими даними, які в обов'язковому порядку вносяться у кадастрову та інші інформаційні системи для того, щоб уникнути розпорядження землями ПЗФ не за цільовим призначенням.

Цікавий приклад коли Кіровоградська міська рада через відсутність інформації в держземкадастрі прийняла рішення про забудову території ПЗФ. В подальшому, після виявлення помилки депутати Кіровоградської міської рада запропонували виправити помилку шляхом скасування незаконного рішення. Мотивами нового рішення, крім порушення законодавчих норм, стала екологічна позиція міської ради, які зазначили у обґрунтуванні нового рішення, що будувати будинки можна у будь-якому місці, а ліс громаді ніщо не компенсує⁷⁶.

Відповідно до п. 5 ст. 111 ЗКУ, відомості про обмеження використання земель, в тому числі наявність умов додержання природоохоронних вимог, вносяться до ДЗК. При цьому, до ДЗК вносяться відомості лише про ті об'єкти ПЗФ, межі яких визначені⁷⁷. Тобто, якби ПЗФ були внесені до ДЗК, не існувало би потреби ведення кадастру ПЗФ, який є дублюванням функції обліку ПЗФ в системі Держгеокадастру (Держземагенства), і, відповідно призводить до неефективної трати коштів держбюджету.

Ситуацію мав вирішити наказ Держземагенства № 487 від 08.10.2012 року «Про утворення робочої групи»⁷⁸, який з метою забезпечення обліку територій та об'єктів ПЗФ, внесення відповідних відомостей до ДЗК та унеможливлення проявів корупції у сфері земельних відносин, виконання Національного плану дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», затвердженого указом Президента України від 12 березня 2012 року № 187/2012 створює відповідну робочу групу та наказує керівникам Республіканського комітету по земельних ресурсах Автономної Республіки Крим, головних управлінь Держкомзему / Держземагентства України в областях, містах Києві та Севастополі утворити регіональні робочі групи з організації обліку територій та об'єктів ПЗФ і в термін до 19 жовтня 2012 р. провести аналіз наявних у Державному фонді документації із землеустрою проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій ПЗФ та іншого природоохоронного призначення, а також до 2 листопада 2012 р. переведення

⁷⁵ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/483-2013-%D0%BF>

⁷⁶ <https://e-dem.in.ua/kirovohrad/Petition/View/17>

⁷⁷ Лист Рівненської ОДА №зп-205/04-10/13 від 12.11.2013

⁷⁸ <http://document.ua/pro-utvorennja-robochoyi-grupi-doc127261.html>

в електронний (цифровий) вигляд наявних планово-картографічних матеріалів територій і об'єктів ПЗФ та актуальної документації із землеустрою, зазначеної у пункті 3.1. цього наказу; в термін до 30 листопада 2012 прив'язку до системи координат ДЗК та векторизацію наявних планово-картографічних матеріалів зовнішніх меж територій та об'єктів ПЗФ; в термін до 14 грудня 2012 наповнення атрибутивними даними про території та об'єкти природно-заповідного фонду системи Державного земельного кадастру; в термін до 29 грудня 2012 звірку відомостей про території та об'єкти ПЗФ, внесених до системи ДЗК, та наявної інформації про межі об'єктів ПЗФ в електронному вигляді.

На сьогодні, 5 років потому, відсутній підсумковий документ про роботу поставлених у наказі задач. Роботи практично не були виконані.

За даними Держгеокадастру України, станом на кінець 2015 року площа територій та об'єктів ПЗФ України становить 3,1 млн гектарів. Межі цих територій та об'єктів встановлені в натурі на площі 683,9 тис. га (22,1%). З них: загальнодержавного значення — 420,9 тис. га (13,6%) і місцевого значення — 263 тис. га (8,5%).

За даними Департаменту моніторингу, використання, збереження та відтворення земельних ресурсів, станом на початок 2016 року, правовстановлюючі документи на право користування земельними ділянками природно-заповідного фонду видані на площу 405,4 тис. га (13,1%), у тому числі об'єктам загальнодержавного значення — на площу 393,9 тис. га (12,7%) та об'єктам місцевого значення — на площу 11,5 тис. га (0,4%)⁷⁹. Прослідковується цікава тенденція не зменшення площі винесених в натурі ПЗФ, можливо це пов'язане із уточненням реальних площ ПЗФ? Або є якраз підтвердження того, що станом на 2017 рік не має точної інформації про межі ПЗФ та винесення їх у натурі на місцевості?

Таким чином, можна підсумувати, що більшість територій ПЗФ в усіх регіонах України не має встановлених меж і не відображені у жодних матеріалах, які передавались від областей до Держземагентства. По цій причині, більшість ПЗФ не відображені у Публічній кадастровій карті та в ДЗК.

Вирішенням зазначеної проблеми для існуючих ПЗФ має стати централізоване надання документації із землеустрою (матеріалів винесення межа ПЗФ у натурі) до Держгеокастру для внесення у ДЗК, а для новостворених ПЗФ — розробка проектів землеустрою на етапі їхнього створення ПЗФ⁸⁰.

⁷⁹ <http://land.gov.ua/info/derzhzemahentstvo-vstanovlennia-na-mistsevosti-mezh-terytorii-ta-obiektiv-prirodno-zapovidnoho-fondu-prodovzhuetsia/>

⁸⁰ Василюк О. В. Проблеми включення категорії земель природно-заповідного фонду у Державний земельний кадастр / О. В. Василюк, К. А. Борисенко // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2014. — № 1(33). — С. 12–14.

Усе це свідчить про те, що більшість об'єктів ПЗФ станом на сьогодні не мають належним чином оформлених правовстановлюючих документів на землю у відповідності до Земельного кодексу України, хоча цього разу проблема починається не із законодавства.

Рис. 6. Площа ПЗФ відносно площі України

Території та об'єкти ПЗФ існують⁸¹ у визначених межах, але отримання документів на право постійного користування потребує здійснення низки бюрократичних заходів.

Після прийняття рішення про створення ПЗФ або органи, які приймали рішення про створення ПЗФ без реєстрації, розробляють та затверджують положення про кожен з ПЗФ. Згодом готуються проекти організації території, а лише тоді збирають кошти та оформляються документи на землю.

Порядок відведення земельних ділянок для ПЗФ визначається Земельним Кодексом України. Установи ПЗФ у загальному порядку, через розробку проекту землеустрою щодо встановлення меж території ПЗФ та передачі її у постійне користування, можуть оформити право постійного користування земельною ділянкою, що передбачає право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку.

Процедура отримання документів на землю установами ПЗФ буває ускладненою. Наприклад, Держкомзем (тепер його функції виконує Держгеокадастр) намагався притягнути до відповідальності дирекцію НПП «Гуцульщина» за не виконання Указу Президента України про створення парку, у якому встановлювався термін для отримання оформлених належним чином документів на землю. На жаль, не з вини парку ця процедура

⁸¹ <http://www.president.gov.ua/documents/6572015-19582>

затягується і парку доводилось у судовому порядку оскаржувати припис Держкомзему⁸².

Суд встановив, що «...на час проведення перевірки та прийняття оскаржуваного припису у позивача були відсутні правовстановлюючі документи». Однак, при проведенні перевірки та прийнятті припису відповідачем не враховано те, що НПП «Гуцульщина» вжито усіх необхідних заходів щодо виготовлення державних актів на право постійного користування землею, що підтверджується численними письмовими доказами, в тому числі й листуванням щодо неналежного виконання місцевими органами влади покладених на них обов'язків.

Таким чином, суд вважає, що процедура проведення позапланової перевірки НПП «Гуцульщина» була проведена з порушенням вимог законодавства, з неповним з'ясуванням всіх обставин, а відтак, припис Державної інспекції сільського господарства № 04-01.29/6 від 23.05.2014 року є протиправним та підлягає скасуванню.»

Для довідки повідомимо, що НПП «Гуцульщина» створено 14 травня 2002 року. Досі не має оформлених належним чином документів на земельні ділянки парку.

Проект створення об'єкту ПЗФ не має визначення у законодавстві. Проте, є такий вид документації із землеустрою, як Проект землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду. Станом на зараз Мінприроди вважає, що для створення ПЗФ достатньо проекту створення ПЗФ, а вже проект землеустрою щодо організації і встановлення меж території ПЗФ розробляти слід після створення ПЗФ. На нашу думку це позиція хибна, яка призводить до додаткових фінансових витрат із бюджету та породжує виникнення земельних спорів у проміжку між моментом створення ПЗФ та належним оформленням документів із землеустрою щодо встановлення меж ПЗФ.

Відповідно до статті 25 Закону України «Про землеустрій», документація із землеустрою розробляється у вигляді програм, схем, проектів, спеціальних тематичних карт, атласів, технічної документації, у тому числі, проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду розробляються з метою:

- а) збереження природного різноманіття ландшафтів, охорони довкілля, підтримання екологічного балансу;

⁸² <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/46032794>

- б) створення місць для організованого лікування та оздоровлення людей, масового відпочинку і туризму;
- в) створення приміських зелених зон, збереження і використання об'єктів культурної спадщини;
- г) проведення науково-дослідних робіт;
- г) встановлення меж водоохоронних зон та прибережних захисних смуг;
- д) визначення в натурі (на місцевості) меж охоронних зон та інших обмежень у використанні земель, встановлених законами та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами, а також інформування про такі обмеження землевласників, землекористувачів, інших фізичних та юридичних осіб.

Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій ПЗФ, обмежень у використанні земель та їхніх режимів утворюючих об'єктів визначають місце розташування і розміри земельних ділянок, власників земельних ділянок, землекористувачів, у тому числі орендарів, межі територій ПЗФ, а також встановлюють режим використання та охорони їх територій.

Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду розробляються на підставі укладених договорів між замовниками документації із землеустрою та її розробниками.

Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій ПЗФ розробляються для біосферних заповідників, природних заповідників, національних природних парків, регіональних ландшафтних парків, ботанічних садів, дендрологічних парків, парків — пам'яток садово-паркового мистецтва та зоологічних парків на землях та земельних ділянках, що включаються до складу цих територій без вилучення у землевласників та землекористувачів. Проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду включають:

- а) завдання на складання проекту землеустрою;
- б) пояснювальну записку;
- в) характеристику території із встановленням режиму використання земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, обмежень у використанні земель та їхніх режимів утворюючих об'єктів;
- г) довідку, що містить узагальнену інформацію про землі (території);
- г) матеріали геодезичних вишукувань та землепорядного проектування;

- д) у межах населеного пункту — опію графічної частини генерального плану населеного пункту (за наявності), а за межами населеного пункту — копію відповідної містобудівної документації (за наявності) і копію рішення про затвердження такої документації;
- е) інформацію про перспективний стан використання та охорони земель у межах адміністративно-територіальної одиниці, яка є складовою схеми землеустрою і техніко-економічного обґрунтування використання та охорони земель відповідної адміністративно-територіальної одиниці (за наявності);
- є) план організації території з відображенням угідь, землевласників і землекористувачів, у тому числі земельних ділянок, щодо яких встановлені обмеження у використанні;
- ж) план меж земельних ділянок, що включаються до території природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, лісогосподарського призначення, водного фонду та водоохоронних зон, меж обмежень у використанні земель та їхніх режимоутворюючих об'єктів без їхнього вилучення у землевласників та землекористувачів;
- з) креслення перенесення в природу (на місцевість) меж території природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, лісогосподарського призначення та земель водного фонду та водоохоронних зон, меж обмежень у використанні земель та їх режимоутворюючих об'єктів;
- и) акт перенесення в природу (на місцевість) меж території природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, меж обмежень у використанні земель та їх режимоутворюючих об'єктів у природі (на місцевості);
- і) перелік обмежень у використанні земельних ділянок;
- і) матеріали погодження проекту землеустрою, встановлені статтею 186 Земельного кодексу України.

Межі територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, встановлюються і по суходолу, і по водному простору. Це пов'язано з тим, що окрім суходолу і внутрішніх водойм, до складу території України включено 302 950 гектарів територіальних вод України (входять до складу 36 об'єктів ПЗФ, переважно загальнодержавного значення), що складає 8,2% ПЗФ України і співставляється більш як з двома середніми площами ПЗФ області.

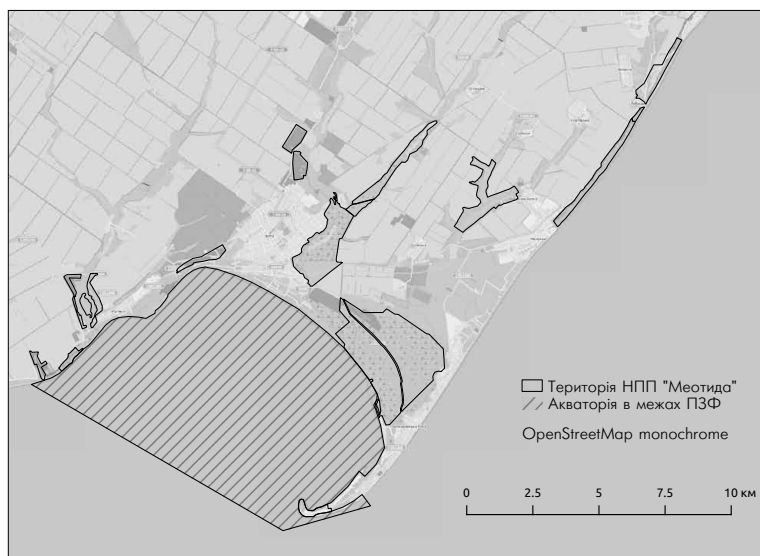

Рис. 7. Акваторія моря в складі території НПП «Меотида»

Водні частини об'єктів ПЗФ — є територія ПЗФ та повинні обраховуватися для визначення їх площ. Сьогодні в Україні є такі ПЗФ, до складу яких входить акваторія моря:

Перелік об'єктів ПЗФ, які включають водні акваторії

Назва ПЗФ	Загальна площа, га	Площа акваторії, га
НПП «Меотида» (разом з РЛП «Меотида», заказником «Білосарайська коса» — 200 га в акваторії та заказником «Оголовок Бердянської коси») ⁸³	20720,9531	14377,2766
НПП «Приазовський» (разом із заказником «Коса Федотова» ⁸⁴ — 1676 га акваторії)	78126,92	26481,57
НПП «Білобережжя Святослава» (разом з РЛП «Кінбурнська коса» ⁸⁵ — 6375 га акваторії)	35223,15	25000
НПП «Азово-Сиваський»	52154	43685

⁸³ Лист Донецької ОДА №08-877 від 03.09.2013 року

⁸⁴ Лист Запорізької ОДА №79-09-158-п від 04.09.2012 року (щодо всіх територій у Запорізькій області)

⁸⁵ Лист Миколаївської ОДА №В-104-ІЗП від 06.09.2013 року (щодо всіх територій у Миколаївській області)

Чорноморський біосферний заповідник (включно з частиною заказника «Ягорлицький» — 11 680 га)	109254,8	74971
Дунайський БЗ ⁸⁶	51547,9	6686,2
НПП «Тузловські лимани»	27865	882,79
Опукський природний заповідник ⁸⁷ (разом з мисом Опук та острів «Скелі-Кораблі» — 150 га)	1592,3	534,4
Казантипський ПЗ (разом з ПАК у мису Казантип — 240 га)	450,1	56
Карадазький ПЗ	2874,17	809,1
НПП «Джарилгацький»	10 000	2469
НПП «Чарівна гавань» (включно з ПАК у мису Атлеш — 180 га, та ПАК у Джангульського зсувного узбережжя — 180 га)	10 900	2469
ПЗ «Мис Мартъян»	240	120
Кримський ПЗ	44175,5	9560
Заказник «Острів Зміїний»	232	211,5
Заказник «Бухта козача»	23,2	23,2
Заказник «Каркінітський»	27646	27646
ПАК у гірського масиву «Караул-ОбаКараул-Оба»	90	90
ПАК у гори Аю-Даг	150	150
ПАК між сел. Новий Світ і Судаком	120	120
ПАК у мису Чауда	90	90
ПАК у мису Карангат	150	150
ПАК у мису Хроні	180	180
ПАК у Арабатської стрілки	150	150
ПАК у скелі Діва та г. Кішка	60	60
ПАК у мису Ай-Тодор	120	120
ПАК у мису Плака	60	60

⁸⁶ Лист Одеської ОДА № 191/01-06/інф/1191 від 04.09.2013 року (щодо всіх ПЗФ в Одеській обл.)

⁸⁷ Лист Рескомприроди АР Крим № 6059/02.3-10/4-13 від 02.09.2013 року (щодо всіх ПЗФ в межах АР Крим)

ПАК у с. Сонячногірське та с. Малоріченське	60	60
Заказник «Ягорлицький» входить частково до буферної зони (18 620 га) та заповідної зони (11 680 га) ЧБЗ, тому частина, включена у заповідну зону обраховується нами у складі ЧБЗ	18 620 га (загалом 30300 га)	18 620
Заказник «Тилігульський пересип»	360	200
Заказник «Коса Обіточна»	8863	6653
Заказник «Мале Філофорне поле»	38500	38500
РЛП «Бакальська коса»	1520	1057
РЛП «Тиха бухта»	1508	218
РЛП «Лисяча бухта-Ечкі-Даг»	1561	310
ЛРП «Атлеш»	260	180

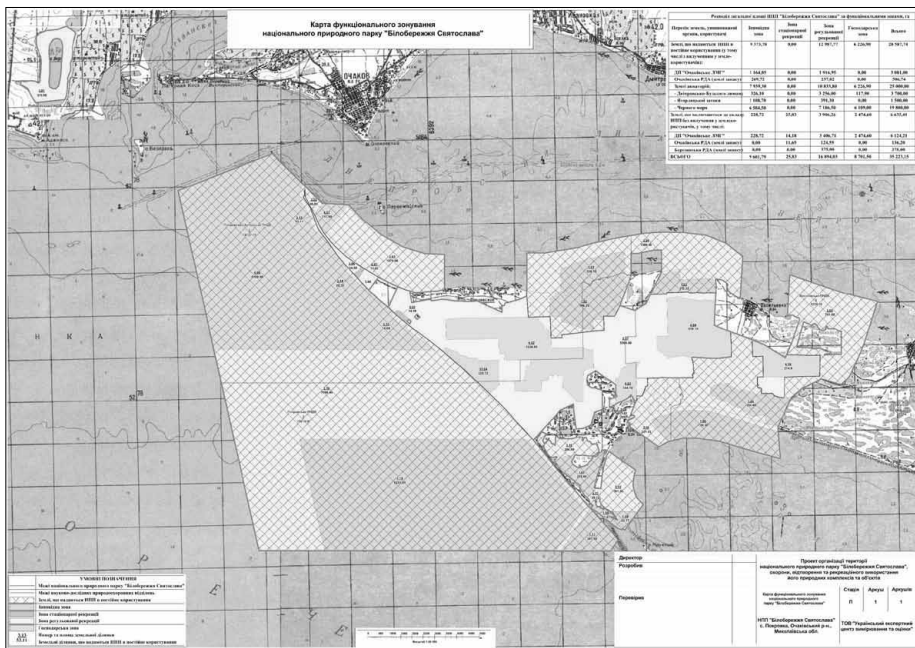

Рис. 8. Карта функціонального зонування
НПП «Білобережжя Святослава»

Рішення про затвердження проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення одночасно є рішенням про встановлення меж таких територій.

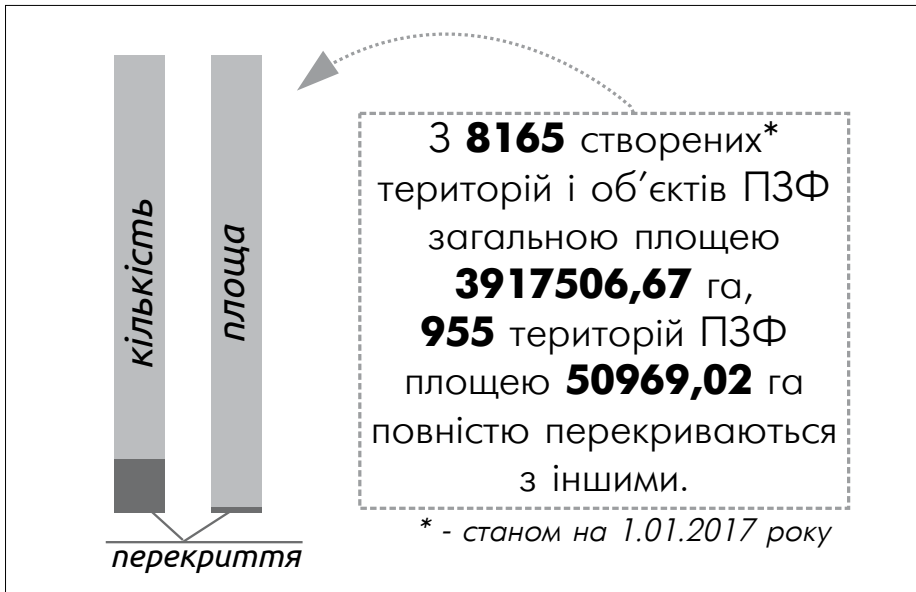

Рис. 9. Перекриття площ більших за територію ПЗФ меншими

Як вже зазначалося раніше, багато об'єктів ПЗФ успадковано нами ще з радянських часів, коли питання власності на землю ні в кого не викликало запитань, а можливості точного визначення площ земельних ділянок були вкрай малі. При створенні ПЗФ площа ПЗФ у рішеннях про їх створення зазначалась приблизно. Це легко відстежити, переглядаючи рішення, датовані зазначеним періодом. Для більшості ПЗФ, створених у радянський період, площа зазначена з точністю до гектарів, або навіть десятків гектарів. В деяких випадках площа ПЗФ зазначена з точністю до сотень гектарів.

Після набуття Україною незалежності та початку Земельної реформи земельно-кадастрова документації вже існуючих територій та земель ПЗФ повинна була бути перероблена відповідно до вимог теперішнього законодавства. Тому, можуть виникати ситуації, коли площі відповідно до розроблених проектів землеустрою є більшими, ніж під час створення. Це нормальна практика, яка вирішується шляхом затвердження нового проекту землеустрою.

Якщо з'ясується, що площа менша, ніж була визначена проектом землеустрою, то у такому випадку треба з'ясувати, чому зменшилась площа та у разі виявлення фактів незаконного зменшення цієї площі після оголошення ПЗФ вживати заходів для повернення стану земель на яких створювалось ПЗФ у попередній стан.

Земельне законодавство не виключає можливість створення ПЗФ, до складу яких входять вже існуючі, і така практика поширена. У тому числі,

створення одних об'єктів ПЗФ на базі інших закріплене у статті 17 Закону України «Про природно-заповідний фонд», згідно з якою біосферні заповідники створюються на базі природних заповідників, національних природних парків з включенням до їхнього складу територій та об'єктів природно-заповідного фонду інших категорій та інших земель⁸⁸. Більшість НПП створені на базі існуючих заказників і пам'яток природи або внаслідок реорганізації РЛП у НПП. Таке включення одних ПЗФ в інші повинно відбуватися без зменшення статусу правового режиму перших, чи їх скасування. Тобто, не можна заказник включити у господарську зону ПЗФ. Міністерства екології та природних ресурсів України видало спеціальний наказ де роз'яснило, що включати існуючі об'єкти ПЗФ, що увійшли до складу НПП, БЗ або РЛП, слід до складу його заповідної зони⁸⁹.

⁸⁸ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>

⁸⁹ Наказ Мінприроди України № 530 від 29.12.2005 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо складу та змісту Проектів організації територій установ природно-заповідного фонду України»

На мою думку, довкілля повинно бути в категорії національної безпеки. Захист наших ресурсів так само важливий, як і захист кордонів. Інакше, що ще тоді захищати?

Роберт Редфорд

6

.....◆.....

Організація охорони територій ТА ОБ'ЄКТІВ ПЗФ

Система охорони земель ПЗФ складається з внутрішньої та зовнішньої охорони. Внутрішню охорону (в межах території ПЗФ) здійснює самостійно адміністрація об'єкту ПЗФ або власник чи користувач земельної ділянки, на території якої є об'єкт ПЗФ (наприклад, пам'ятка природи).

Охорона природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, а також ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення, а також регіональних ландшафтних парків, управління якими здійснюється спеціальними адміністраціями, покладається на служби їх охорони, які входять до складу служби державної охорони природно-заповідного фонду України. Положення про службу державної охорони природно-заповідного фонду України затверджується Кабінетом Міністрів України.

Охорона територій та об'єктів ПЗФ інших категорій покладається на підприємства, установи та організації, у віданні яких вони перебувають. У разі необхідності їх охорона може покладатися на служби державної охорони розташованих поблизу природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків та регіональних ландшафтних парків.

Органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи місцевого самоврядування сприяють охороні й збереженню територій та об'єктів природно-заповідного фонду, виконанню покладених на них завдань.

Служба державної охорони природно-заповідного фонду України має статус правоохоронного органу. Порядок діяльності служби державної

ПЗФ, а також перелік підрозділів і посад працівників, які входять до її складу, визначаються Кабінетом Міністрів України. Служби державної охорони на місцях очолюють керівники адміністрацій територій та об'єктів ПЗФ.

Посадові особи служби державної охорони ПЗФ України мають право:

- вимагати від громадян і службових осіб пояснення у зв'язку з порушенням режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їхніх охоронних зон;
- перевіряти у громадян і службових осіб посвідчення на право перебування, використання природних ресурсів та здійснення іншої діяльності в межах відповідних територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- доставляти порушників установленого режиму з метою з'ясування особи;
- складати протоколи про порушення вимог законодавства, надсилати їх відповідним органам для притягнення винних осіб до відповідальності;
- вилучати у порушників предмети та знаряддя незаконного використання природних ресурсів, транспортні засоби, відповідні документи;
- проводити особистий огляд осіб, речей, транспортних засобів та перевірку знарядь і продукції одержаної в результаті природокористування;
- безперешкодно відвідувати підприємства, установи, організації, судна та інші транспортні засоби в межах відповідних територій, об'єктів природно-заповідного фонду, їхніх охоронних зон для перевірки додержання законодавства про охорону навколишнього природного середовища та природно-заповідний фонд;
- вносити пропозиції до відповідних державних органів про припинення, зупинення чи обмеження будь-якої діяльності, що порушує вимоги законодавства про природно-заповідний фонд, давати обов'язкові для виконання приписи з метою усунення порушень, виявлених у межах територій та об'єктів ПЗФ.

Посадові особи служби державної охорони ПЗФ під час виконання службових обов'язків мають право на носіння форми встановленого зразка, табельної зброї та інших спеціальних засобів відповідно до законодавства України. Законодавством України забезпечується правовий і соціальний захист посадових осіб служби державної охорони та інших служб, що здійснюють охорону територій та об'єктів ПЗФ.

Одним із способів організації охорони територій ПЗФ є ведення кадастру територій об'єктів ПЗФ, який здійснюється відповідно до Інструкції про

зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, затвердженої наказом Мінприроди України 16.02.2005 року⁹⁰.

Державний кадастр територій та об'єктів ПЗФ ведеться з метою оцінки складу та перспектив розвитку природно-заповідного фонду, стану територій та об'єктів, що входять до нього, організації їхньої охорони й ефективного використання, планування наукових досліджень, а також забезпечення державних органів, заінтересованих підприємств, установ та організацій відповідною інформацією, необхідною для вирішення питань соціально-економічного розвитку, розміщення продуктивних сил та в інших цілях, передбачених законодавством України.

Збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду забезпечується шляхом:

- встановлення заповідного режиму;
- організації систематичних спостережень за станом заповідних природних комплексів та об'єктів;
- проведення комплексних досліджень з метою розробки наукових основ їх збереження та ефективного використання;
- додержання вимог щодо охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду під час здійснення господарської, управлінської та іншої діяльності, розробки проектної і проектно-планувальної документації, землевпорядкування, лісовпорядкування, проведення екологічних експертиз;
- запровадження економічних важелів стимулювання їх охорони;
- здійснення державного та громадського контролю за додержанням режиму їх охорони та використання;
- встановлення підвищеної відповідальності за порушення режиму їх охорони та використання, а також за знищення та пошкодження заповідних природних комплексів та об'єктів;
- проведення широкого міжнародного співробітництва у цій сфері;
- проведення інших заходів з метою збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Іншим способом охорони території об'єктів природно-заповідного фонду України є оформлення охоронних зобов'язань. Взірці охоронного зобов'язання міститься у додатках.

⁹⁰ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0298-05/conv/print1491738129745105>

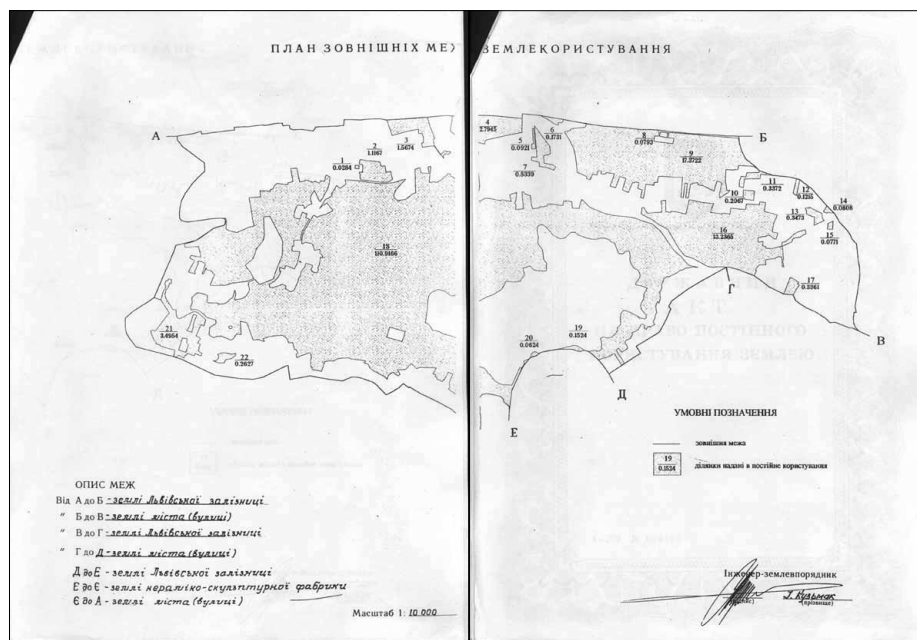

Рис. 10. План меж та земельних ділянок Знесіння

Території та об'єкти ПЗФ або їхні частини, що створюються чи оголошуються без вилучення земельних ділянок, що вони займають, передаються під охорону підприємствам, установам, організаціям і громадянам органами центрального органу виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища з оформленням охоронного зобов'язання.

Охоронним зобов'язанням оформляється передача під охорону території чи об'єкта ПЗФ з визначенням переліку зобов'язань щодо забезпечення додержання встановленого режиму охорони та збереження.

Охоронні зобов'язання на території та об'єкти ПЗФ (надалі — охоронне зобов'язання) оформляються органами, уповноваженими згідно із Законом України «Про ПЗФ України» (надалі — уповноважені органи), землекористувачам (землевласникам) у межах територій та об'єктів ПЗФ, що вони займають (далі — території та об'єкти ПЗФ).

Охоронне зобов'язання друкується державною мовою на бланку уповноваженого органу у двох примірниках за формою, наведеною в додатку до цієї Інструкції.

В охоронному зобов'язанні зазначаються:

- дата та порядковий номер реєстрації охоронного зобов'язання;
- статті Закону України «Про ПЗФ України» та реквізити розпорядчого документа, яким створено (оголошено) територію чи об'єкт природно-заповідного фонду, відповідно до якого оформляється охоронне зобов'язання;

- повне найменування (для фізичних осіб — прізвище, ім'я, по батькові) землекористувача (землевласника), на земельних ділянках якого розташована(ий) територія чи об'єкт ПЗФ або його частина;
- категорія та найменування території чи об'єкта ПЗФ;
- площа території чи об'єкта ПЗФ, що передається під охорону та збереження;
- місце розташування території чи об'єкта ПЗФ;
- перелік зобов'язань, які покладаються на землекористувача (землевласника): дотримуватись встановленого режиму для території (об'єкта) природно-заповідного фонду, не здійснювати заборонену господарську діяльність, вживати заходів щодо попередження і ліквідації екологічних наслідків аварій та шкідливого впливу на територію (об'єкт) ПЗФ, дотримуватися вимог щодо використання території (об'єкта) ПЗФ, забезпечити охорону та збереження цінних природних комплексів території (об'єкта) природно-заповідного фонду.

Охоронне зобов'язання підписується керівником та засвідчується гербовою печаткою уповноваженого органу.

Порядок оформлення та видачі охоронних зобов'язань.

Оформлення охоронних зобов'язань здійснюється у місячний строк після затвердження положень про відповідні території чи об'єкти ПЗФ.

До охоронного зобов'язання додаються завірені в установленому законодавством порядку уповноваженим органом копії картографічних оглядових матеріалів меж території, що передається під охорону.

Підготовлені охоронні зобов'язання реєструються уповноваженим органом у журналі реєстрації видачі охоронних зобов'язань.

Охоронне зобов'язання підлягає переоформленню у разі:

- зміни форм власності на землю, на якій розташована(ий) територія чи об'єкт природно-заповідного фонду;
- зміни землекористувача (землевласника) у межах території чи об'єкта ПЗФ;
- внесення змін до положення про територію чи об'єкт ПЗФ стосовно режиму охорони та збереження.

Після реєстрації (перереєстрації) перший примірник охоронного зобов'язання видається землекористувачу (землевласнику) із супровідним рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

Зареєстрований другий примірник охоронного зобов'язання зберігається в уповноваженому органі.

Земельним законодавством передбачена спеціальна процедура охорони земель — це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогос-

подарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісгосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення (ст. 1 Закону України «Про охорону земель»).

Завданнями охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

Охорона земель включає:

- а) обґрунтування і забезпечення досягнення раціонального землекористування;
- б) захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого їх вилучення для інших потреб;
- в) захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів;
- г) збереження природних водно-болотних угідь;
- ґ) попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів;
- д) консервацію деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь.

Я — це я і моє оточення. Якщо я не буду зберігати останнє, тоді я не збережу і себе.

Хосе Ортега-і-Гассет

7

Контроль за територіями/землями ПЗФ

Створення територій та об'єктів ПЗФ, отримання ними документів на землю, встановлення меж на місцевості це важливо. Проте, не менш важливо є забезпечення належного функціонування цих об'єктів. Це можливо досягнути шляхом існування інституту контролю.

Оскільки території та об'єкти ПЗФ є особливими об'єктами, які виконуються природоохорону функцію, і обов'язок у сприянні виконання цієї функції покладається на всі підприємства, установи та організації, які розташовуються в межах території ПЗФ чи біля об'єкту ПЗФ, важливо контролювати дотримання ними усіма природоохоронного законодавства.

Земельне законодавство наділяє певними правами та покладає певні обов'язки щодо дотримання земельного законодавства і на об'єкти ПЗФ, і на інші підприємства, установи та організації, а також фізичних осіб. Таким чином, контролювати в межах територій та земель ПЗФ слід за дотримання і природоохоронного, і земельного законодавства. Такий контроль здійснюють різні суб'єкти контролю.

За дотриманням вимог про ПЗФ, відповідно до ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» та Положення про державну екологічну інспекцію⁹¹ здійснює ДЕІ, яка організовує та проводить у межах компетенції державного нагляду (контролю) за додержанням центральними органами виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності та господарювання, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, а також юридичними особами — нерезидентами законодавства про використання та охорону земель щодо:

- збереження водно-болотних угідь;

⁹¹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/454/2011>

- додержання режиму використання земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, а також територій, що підлягають особливій охороні;
- додержання режиму використання земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, а також територій, що підлягають особливій охороні;
- охорони тваринного світу на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду України;
- законодавства про додержання режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Контроль за додержанням режимів територій та об'єктів природно-заповідного фонду передбачено також статтею 62 Закону України «Про ПЗФ України». Цей контроль здійснюється Мінприроди, посадові особи служби державної охорони ПЗФ та іншими спеціально уповноваженими державними органами.

На протипагу державному громадський контроль за додержанням режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду здійснюється громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища, які проводять свою діяльність відповідно до Положення про громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Крім того, відповідно до статті 10 Закону України «Про ПЗФ України» до прав громадян з питань охорони та використання територій та об'єктів ПЗФ відноситься участь у здійсненні громадського контролю за охороною заповідних територій та об'єктів, внесення пропозицій про притягнення до відповідальності винних у порушенні вимог охорони територій та об'єктів ПЗФ. Також, відповідно до Статті 13, передбачена участь об'єднань громадян у контролі за додержанням режиму таких територій та об'єктів. У межах територій ПЗФ діють інші державні контролюючі і правоохоронні органи, до функцій яких віднесено екологічні та природоохоронні питання.

Контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України.

ЗКУ визначає, що державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, а за додержанням вимог законодавства про охорону земель — центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів.

Порядок здійснення державного контролю за використанням та охороною земель встановлюється законом. Слід враховувати, що спеціально уповноваженими органами виконавчої влади, які організують і здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель, згідно зі статтями 5, 9 ЗУ «Про державний контроль за використанням та охороною земель»⁹², є Держгеокадастр України та спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів — Державна екологічна інспекція України.

Відповідно до Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру⁹³ Держгеокадастр забезпечує підготовку та здійснення організаційних, економічних, екологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання та охорону земель, їх захист від шкідливого антропогенного впливу, дотримання режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, інших територій. У 2017 році Держгеокадастр визначив пріоритетними земельні ділянки ПЗФ та за перший квартал перевірили 81 об'єкт ПЗФ з них 11 це НПП⁹⁴.

Самоврядний контроль за використанням та охороною земель здійснюється сільськими, селищними, міськими, районними та обласними радами.

Громадський контроль за використанням та охороною земель здійснюється громадськими інспекторами, які призначаються відповідними органами місцевого самоврядування, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, і діють на підставі положення, затвердженого центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, охорони навколишнього природного середовища.

Частково функції контролю здійснюється Державною службою охорони НПП, яка полягає у праві перевіряти дотримання в межах території ПЗФ природоохоронного законодавства. На жаль, працівники ДСО не завжди сумлінно здійснюють свою діяльність. Наприклад, 27 квітня 2017 року було взяти під варту працівника ДСО приазовського національного парку, який замість того, щоб скласти протокол про вчинення адмінправопорушення в межах парку (незаконний вилов риби), виявив бажання отримати не-

⁹² <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/963-15>

⁹³ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF>

⁹⁴ <http://land.gov.ua/publicnyi-zvit-derzhheokadastru-za-2016-rik/>

правомірну вигоду за нескладання протоколу у розмірі 2000 грн. Проти працівника відкрите кримінальне провадження та винесена ухвала про запобіжний захід — взяття під варту на 60 діб⁹⁵.

Суб'єкти контролю та їхні повноваження

Служба державної охорони природно-заповідного фонду України

Відповідно до Статті 255 КУпАП саме працівники служби державної охорони природно-заповідного фонду України мають право складати протоколи про правопорушення в частині Статті 91.

Аналогічно, повноваження прописані і в Положенні про службу державної охорони природно-заповідного фонду України, що затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2000 року № 1127⁹⁶.

Функції державних органів, що можуть здійснювати державний контроль в частині земельних питань на територіях ПЗФ, зазначені у Кодексі України «Про адміністративні правопорушення».

Державна екологічна інспекція України

Стаття 242-1 КУпАП говорить, що центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, розглядає справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 52–53-1, 53-3–54, 59.

Від імені центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право Головний державний інспектор України з охорони навколишнього природного середовища та його заступники, старші державні інспектори України з охорони навколишнього природного середовища, державні інспектори України з охорони навколишнього природного середовища, головні державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя та їх заступники, головні державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища Чорного і Азовського морів та їх заступники, старші державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища, державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища відповідних територій.

⁹⁵ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66291786>

⁹⁶ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1127-2000-%D0%BF>

Відповідно до статті 255, зазначені особи також мають право складати протоколи про правопорушення в частині Статті 91.

Відповідно до Положення про Державну екологічну інспекцію України, що затверджене Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 454/2011⁹⁷, Держекоінспекція є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України (далі — Міністр).

Відповідно до Статті 3 Положення, серед основних завдань Держекоінспекції України є реалізація державної політики зі здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів; додержанням режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Відповідно до Статті 4, Держекоінспекція України відповідно до покладених завдань:

...2) здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням центральними органами виконавчої влади та їхніми територіальними органами, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності і господарювання, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, а також юридичними особами — нерезидентами вимог: ...б) законодавства про використання та охорону земель щодо консервації деградованих і малопродуктивних земель; збереження водно-болотних угідь; виконання екологічних вимог при наданні у власність і користування, в тому числі в оренду, земельних ділянок; здійснення заходів щодо запобігання забрудненню земель хімічними і радіоактивними речовинами, відходами, стічними водами; додержання режиму використання земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, а також територій, що підлягають особливій охороні; додержання екологічних нормативів з питань використання та охорони земель... і) законодавства про додержання режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду...3) складає протоколи про адміністративні правопорушення та розглядає справи про адміністративні правопорушення, накладає адміністративні стягнення у випадках, передбачених законом...

Відповідно до Статті 6 Положення, Держекоінспекція України для виконання покладених на неї завдань має право: ...18) вживати в установленому порядку заходів досудового врегулювання спорів, виступати позивачем та відповідачем у судах; 19) передавати до прокуратури, органів досудового слідства та органів дізнання матеріали про діяння, в яких вбачаються ознаки злочину...

⁹⁷ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/454/2011>

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр)

У Кодексі України відсутні вказівки щодо інспекційних функцій Держгеокадастру. На даному етапі не внесені відповідні зміни, а тому в цьому розділі ми керуємось лише Постановою Кабінету Міністрів України «Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру» від 14 січня 2015 р. № 15⁹⁸. Відповідно до зазначеної постанови, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства і який реалізує державну політику у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру, державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів (Стаття 1 Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру). Держгеокадастр відповідно до покладених на нього завдань складає протоколи про адміністративні правопорушення та розглядає справи про адміністративні правопорушення, накладає адміністративні стягнення (ч. 25-7 Статті 4). Посадові особи Держгеокадастру та його територіальних органів, які є державними інспекторами у сфері державного контролю за використанням та охороною земель і дотриманням вимог законодавства України про охорону земель, в межах своїх повноважень мають право безперешкодно обстежувати в установленому законодавством порядку земельні ділянки, що перебувають у власності та користуванні юридичних і фізичних осіб, перевіряти документи щодо використання та охорони земель; давати обов'язкові для виконання вказівки (приписи) з питань використання та охорони земель і дотримання вимог законодавства про охорону земель відповідно до їх повноважень, а також про зобов'язання приведення земельної ділянки у попередній стан у випадках, установлених законом, за рахунок особи, яка вчинила відповідне правопорушення, з відшкодуванням завданих власнику земельної ділянки збитків; складати акти перевірок чи протоколи про адміністративні правопорушення у сфері використання та охорони земель і дотримання вимог законодавства про охорону земель та розглядати відповідно до законодавства справи про адміністративні правопорушення, а також подавати в установленому законодавством порядку до відповідних органів матеріали перевірок щодо притягнення винних осіб до відповідальності.

⁹⁸ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF>

Наше довкілля, світ, в якому ми живемо та працюємо, це дзеркало нашого ставлення та наших сподівань.

Ерл Найтінгейл

8

Відповідальність за порушення законодавства в об'єктах ПЗФ

Порушення законодавства України про ПЗФ тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільну або кримінальну відповідальність.

Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд несуть особи, винні у:

- а) нецільовому використанні територій та об'єктів природно-заповідного фонду, порушенні вимог проектів створення та організації територій природно-заповідного фонду;
- б) здійсненні в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон забороненої господарської діяльності;
- в) організації на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, в їх охоронних зонах господарської діяльності без попереднього проведення екологічної експертизи або з порушенням її висновків;
- г) невжитті заходів щодо попередження і ліквідації екологічних наслідків аварій та іншого шкідливого впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду;
- д) порушенні строків і порядку розгляду клопотань про створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- е) порушенні вимог щодо використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- є) перевищенні допустимих хімічних, фізичних, біотичних та інших впливів і антропогенних навантажень, порушенні вимог наданих дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- ж) псуванні, пошкодженні чи знищенні природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду та зарезервованих для включення до його складу;

- з) самочинній зміні меж, відведенні територій та об'єктів природно-заповідного фонду для інших потреб.

Законодавством України може бути встановлена відповідальність і за інші порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

Розміри шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про природно-заповідний фонд, визначаються на основі кадастрової еколого-економічної оцінки включених до його складу територій та об'єктів, що проводиться відповідно до цього Закону, та спеціальних такс, які затверджуються Кабінетом Міністрів України.

За порушення законодавства на землях ПЗФ в земельній сфері передбачена відповідальність статтями Кодексу України «Про адміністративні правопорушення» та Кримінального кодексу України. Розглянемо відповідні статті.

Переважає більшість статей Кодексу України про адміністративні правопорушення, що стосуються питань ПЗФ, не дотичні до земельних питань. Виняток становить стаття 91 КУпАП, що передбачає відповідальність за порушення правил охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їхніх охоронних зон, а також територій, зарезервованих для наступного заповідання, а саме — за здійснення в межах таких територій забороненої господарської та іншої діяльності, порушення інших вимог режиму цих територій та об'єктів, самовільну зміну їх меж, невжиття заходів для попередження і ліквідації негативних наслідків аварій або іншого шкідливого впливу на такі території. Відповідні дії тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від дев'яти до двадцяти чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією знарядь і засобів вчинення правопорушення та незаконно добутих природних ресурсів чи без такої і на посадових осіб — від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією знарядь і засобів вчинення правопорушення та незаконно добутих природних ресурсів.

Забудова земель ПЗФ

ДСО РЛП «Знесіння» виявила несанкціоновану забудову земель парку «Знесіння» ФОПом. ФОПом було розчищено частину території парку від зелених насаджень та залито бетонні фундаменти для спорудження із слів порушника зоокутка. Роботи проводились без будь-яких дозволів та на земельній ділянці наданій парку у постійне користування. Був складений припис про припинення незаконної діяльності та протокол про вчинення адмінправопорушення, який було передано до суду.

Постановою Личаківського районного суду м. Львова було притягнуто до адміністративної відповідальності особу, яка допустила порушення правил охорони та використання територій та об'єктів природо-заповідного фонду, яке проявилось в тому, що останній проводив несанкціоновану господарську діяльність шляхом заливання фундаментів під будівництво та відчуження територій шляхом встановлення загородження на землях регіонального ландшафтного парку «Знесіння», що межує з готельним комплексом по вул. Старознесенській, 70 у м. Львові, чим порушив вимоги п. п. «б», «е», «з» ст. 64 Закону України «Про природно-заповідний фонд України»⁹⁹.

Ще одним прикладом незаконних дій в межах території НПП, які ілюструють наявність певних обмежень в межах території ПЗФ є приклад порушення природоохоронного законодавства в межах НПП «Тузловські лимани».

Фізична особа зайшла на території НПП «Тузловські лимани» та стала виловлювати рибу ятером, що заборонено в межах парку. ДСО виявила порушника, склала протокол та передала справу до суду.

Постановою Татарбунарського районного суду Одеської області. Особа на північному березі озера Хаджидер поблизу с. Лиман, що відноситься до території Національного природного парку Тузловські лимани, здійснював господарську діяльність без дозвільних документів, а саме незаконний вилов риби ятером. У результаті його дій улов риби відсутній. До відповідальності порушник був притягнутий за фактом порушення природоохоронного режиму парку. Судом встановлено: «... Заслухавши пояснення ОСОБА_1, дослідивши матеріали справи, надавши правову оцінку наявним у справі доказам, суд дійшов висновку, що дії ОСОБА_1 підлягають кваліфікації за ст. 91 Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі — КУпАП), оскільки він порушив правила охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а саме здійснював у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їхніх охоронних зон заборонену господарську діяльність»¹⁰⁰.

⁹⁹ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/25577261>

¹⁰⁰ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66029548>

Слід наголосити, що притягнення до відповідальності за вчинення природоохоронного законодавства разом із відшкодуванням шкоди є тривалою процедурою. Ілюструє це гарно ситуація, що сталася у ботанічному саду «Поділля».

Особа 12.08.2014 року вчинила адмінправопорушення. 1 вересня 2014 року особу притягнули до адміністративної відповідальності. А ось рішення суду про відшкодування шкоди було прийнято лише у березня 2017 року.

Проведеною перевіркою дотримання вимог природоохоронного законодавства України щодо використання об'єктів тваринного світу на території м. Вінниці, встановлено, що на Вишенському озері в м. Вінниці, на території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення Ботанічний сад «Поділля» ОСОБА_1 здійснював незаконний вилов водних живих біоресурсів забороненим знаряддям лову — сіткою, що є порушенням ст. ст. 26, 64 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» та п. 3.15 Правил любительського і спортивного рибальства, якими забороняється лов водних живих ресурсів із застосуванням вибухових і отруйних речовин, електроструму, колючих знарядь лову, вогнепальної та пневматичної зброї, промислових та інших знарядь лову, виготовлених із сіткоснастєвих чи інших матеріалів усіх видів і найменувань, а також способом багріння, спорудження гаток, запруд та спускання води з рибогосподарських водойм. Внаслідок здійснення незаконного вилу ОСОБА_1 наніс державі збитків на суму 180, 00 гривень. Факт вчинення ОСОБА_1 незаконного вилу раків підтверджується протоколом про вчинення адміністративного правопорушення від 12.08.2014 року, постановою суду від 01.09.2014 року, розрахунком збитків.

Постановою Вінницького міського суду Вінницької області від 01.09.2014 року (справа № 127/18055/14-п), ОСОБА_1 був визнаний винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 91 КУАП і застосовано до нього адміністративне стягнення у виді штрафу в розмірі 153,00 гривень.

Саме правопорушення вчинене 12 серпня 2014 року приблизно о 13 год. 00 хв. гр. ОСОБА_1, перебуваючи на території Вишенського озера в м. Вінниці, яке є об'єктом природно-заповідного фонду України, здійснював вилов раків забороненим знаряддям лову, а саме сіткоматеріалом зеленого кольору, розміром вічка 10×10 мм, довжиною 3 м, в результаті чого ним було виловлено раків в кількості 4 штук.

Зазначеними вище діями ОСОБА_1 порушив вимоги ст.ст. 16, 26 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» та пункт 3.14 Правил любительського і спортивного рибальства, чим заподіяв державі шкоду від незаконного вилову раків.

Своїми діями гр. ОСОБА_1 вчинив адміністративне правопорушення, передбачене ст. 91 КУпАП¹⁰¹. Стягнуто збитки було лише у березні 2017 року. <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65318980>¹⁰².

У сфері заповідної справи кримінальні правопорушення передбачені лише статтею 252 Кримінального кодексу України, що передбачає відповідальність за умисне знищення або пошкодження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років.

Проте у КК є ряд статей, які на перший погляд не врегульовують питання охорони земель природно-заповідного фонду, однак саме за їх порушення в межах ПЗФ, через не дотримання правового режиму, винних осіб притягали до відповідальності.

Наприклад, вироком суду від 10 квітня 2017 року було притягнуто до відповідальності майстра лісової охорони ДП «Кутське лісництво», який через неналежне виконання ним службових обов'язків допустив службове недбалство чого його притягнули до відповідальності за ст. 367 ч. 2 КК України та визначили міру покарання у вигляді позбавлення волі на 2 роки¹⁰³.

29 листопада 2016 року вироком Косівського районного суду визнано винним майстра лісу Пістинського лісництва РП «Райагроліс». Через його недбалість було допущено вирубку лісу в межах НПП «Гуцульщина».

У цих двох рішеннях судів зазначається: «Указом Президента України № 456/2002 від 14.05.2002 року на території Косівського району Івано-Франківської області створено Національний природний парк «Гуцульщина». Обхід № 8 Пістинського лісництва Косівського РП «Райагроліс» включено до складу НПП «Гуцульщина» без вилучення у землекористувачів.

Згідно ст. 3 Закону України «Про природно-заповідний фонд» від 16.06.1992 року, національні природні парки належать до природно-заповідного фонду України.

¹⁰¹ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40334415>

¹⁰² <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65318980>

¹⁰³ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65863568>

Відповідно до ч. 3 ст. 7 Закону на землях природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного або історико-культурного призначення забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням. Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 89 Лісового кодексу України, лісова охорона постійних лісокористувачів зобов'язана здійснювати охорону і захист лісу»¹⁰⁴.

Інший приклад притягнення відповідальності за вчинення злочину в межах Карпатського НПП є вирок суду від 2008 року.

У рішення суду зазначається. «04 серпня 2007 року в кварталі 13, виділ 40 Чорногірського природоохоронного науково — дослідного відділення Карпатського національного природного парку вчинив незаконну порубку шести сироростучих дерев, чим завдав шкоду на суму 8779 грн.. Факт самовільної рубки підтверджується також актом обміру та обчислення розміру шкоди, складеним комісійно. З цього акту також вбачається, що 5 дерев вітровальних.

Із протоколу про вчинене лісопорушення від 10 серпня 2008 року за №19 видно, що ОСОБА_1 вчинив самовільну рубку 6 сироростучих смерек.

Оцінюючи зібрані по справі докази суд приходять до переконання про наявність вини ОСОБА_1 у вчиненні злочину, його дії за ст. 246 КК України кваліфіковано вірно, оскільки він незаконно зрубав 6 сироростучих дерев породи смерека, завдавши шкоди на суму 8779 грн. При таких обставинах із обвинувачення слід виключити незаконну порубку 5 дерев, оскільки ці дерева були вітровальні, а вітровальні дерева не є предметом ст. 246 КК України.

Суд вважає, що цивільний позов підлягає до задоволення в сумі 8779 грн., оскільки така шкода завдана ним від самовільної рубки 6 сироростучих дерев, що підтверджується листом Карпатського НПП від 24.03.2008 р. за №157.

Визнати ОСОБА_1 винним за ст. 246 КК України та призначити покарання штрафом 850 грн»¹⁰⁵.

¹⁰⁴ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63051979>

¹⁰⁵ <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1968606>

Нарахування збитків

Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 541» «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд»¹⁰⁶ затверджено такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про ПЗФ у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, частина з яких стосується земельних питань, а саме питання самовільного використання земель, зняття ґрунтового покриття, забруднення та засмічення їх територій (додаток 10)¹⁰⁷.

Відповідно до зазначеної такси, збитки за самовільне зайняття земельної ділянки під будівництво споруди, розробку корисних копалин, складання будь-яких матеріалів, використання під садово-городні ділянки, встановлення наметів, розміщення торгових рундуків, тентів, рекламних щитів, влаштування автостоянок тощо, а також зняття ґрунтового покриття (родючого шару ґрунту), в межах ПЗФ нараховуються за Методикою визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриття (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу.

Зазначена Методика затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2007 р. № 963 «Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриття (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу»¹⁰⁸. Розмір шкоди не включає витрати на приведення земельних ділянок у стан, придатний для їхнього подальшого використання за цільовим призначенням та проведення рекультивациі порушених земель (п. 3). Розрахунок розміру шкоди, заподіяної державі, територіальним громадам внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриття (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, проводиться Держгеоінспекцією та її територіальними органами або Держгеокадастром та його територіальними органами, а розміру шкоди, заподіяної юридичним та фізичним особам, — територіальними органами Держгеокадастру на підставі матеріалів обстежень земельних ділянок, проведених відповідно до Порядку виконання земельно-кадастрових робіт та надання послуг на платній основі державними органами земельних ресурсів, затвердженого

¹⁰⁶ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/541-2013-%D0%BF>

¹⁰⁷ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/541-2013-%D0%BF/paran57#n57>

¹⁰⁸ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/963-2007-%D0%BF>

постановою Кабінету Міністрів України від 1 листопада 2000 р. № 1619 (п. 7.)¹⁰⁹.

Додаток 4 до Методики визначає коефіцієнти функціонального використання земель, серед яких найвищий коефіцієнт 10 мають природні території та об'єкти заповідного фонду (природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища) та коефіцієнт 5 — штучно створені об'єкти природно-заповідного фонду (ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва).

Збитки за забруднення земель хімічними речовинами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами, а також за побутове засмічення території в межах ПЗФ, відповідно до вказаної Постанови № 541, нараховуються за Методикою визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства.

Зазначена Методика затверджена Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України № 171 від 27.10.1997 року «Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства»¹¹⁰. Методика встановлює порядок розрахунку розмірів відшкодування шкоди суб'єктами господарювання та фізичними особами в процесі їх діяльності через забруднення земель хімічними речовинами, їх засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами, і поширюється на всі землі України незалежно від форм їх власності (п.1.2.).

Методика застосовується під час встановлення розмірів шкоди від забруднення (засмічення) земель будь-якого цільового призначення, що сталося внаслідок несанкціонованих (непередбачених проектами, дозволами) скидів (викидів) речовин, сполук і матеріалів, внаслідок порушення норм екологічної безпеки у разі зберігання, транспортування та проведення вантажно-розвантажувальних робіт, використання пестицидів і агрохімікатів, токсичних речовин, виробничих і побутових відходів; самовільного розміщення промислових, побутових та інших відходів (п. 1.3.).

Розміри шкоди обчислюються уповноваженими особами, що здійснюють державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства, на основі актів перевірок, протоколів про адміністративне правопорушення та інших матеріалів, що підтверджують факт забруднення земель, протягом шести місяців з дня виявлення порушення (п. 4.1.).

¹⁰⁹ Офіційний вісник України, 2000 р., 44, ст. 1896

¹¹⁰ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98>

Методика обрахунку збитків включає коефіцієнт еколого-господарського значення земель (Додаток 2), тож забруднена земельна ділянка може бути класифікована за декількома категоріями земель чи статусом охорони. Для розрахунків обирається коефіцієнт еколого-господарського значення земель з максимальним значенням серед відповідних коефіцієнтів (п. 4.10.1.).

Розміри шкоди обчислюються уповноваженими особами, що здійснюють державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства, на основі актів перевірок, протоколів про адміністративне правопорушення та інших матеріалів, що підтверджують факт засмічення земель, протягом шести місяців з дня виявлення порушення (п. 5.1.).

Відповідно до Додатку 2 до Наказу, шкала еколого-господарського значення земель передбачає коефіцієнт 4,5 для земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення та 4,0 для охоронних зон ПЗФ.

Природа може забезпечити нам безкоштовний сніданок, але тільки якщо ми контролюємо наші апетити

Вільям Ракелзхаус

.....◆.....

Висновки та рекомендації

З огляду на все наведене вище для того, щоб об'єкт ПЗФ не був лише на папері, а був повноцінним, міг виконувати покладені на нього законом функції із початку створення цього об'єкту слід дуже ретельно підходити до формування проекту створення ПЗФ.

1. Зокрема, цей проект створення ПЗФ повинен містити проект землеустрою щодо організації ПЗФ, який є земельною кадастровою документацією, пройти відповідну процедуру погодження цього проекту та затвердження. Після створення об'єкту ПЗФ, матеріали повинні передаватися до Держгеокадастру для нанесення на Публічну кадастрову карту відповідних обмежень та обтяжень щодо цілої території ПЗФ, а в подальшому у разі необхідності можуть оформлятися відповідні правостановлюючі документи на земельні ділянки ПЗФ, а територія повинна продовжувати перебувати в режимі обмежень та обтяжень не залежно від того, чи оформлене право власності чи користування на земельну ділянку ПЗФ.
2. Необхідно налагодити співпрацю та обмін інформацією між органами, що створюють ПЗФ та відповідними підрозділами Держгеокадастру, для того, щоб двічі не виконувати одну і ту саму роботу по визначенню меж ПЗФ та ефективного нанесення на публічну кадастрову карту обмеження щодо використання територій ПЗФ.
3. Для зняття питань щодо різного тлумачення питань щодо ПЗФ доцільно ввести як один з обов'язкових профілюючих предметів в післядипломну систему освіти держслужбовців, середньої і вищої школи адаптований курс «Заповідна справа». Головна мета такого курсу — це подолання стереотипів: «залежності» від давно сформованих понять, котрі вже не відповідають сучасному стану справ і підходам до збереження і регульованого використання довкілля.
4. Мінприроди розробити інструкції та методики щодо здійснення рекреаційної діяльності в межах ПЗФ, типові договори щодо залучення

інвесторів на території ПЗФ таким чином, щоб не виникало питань щодо цільового використання земельних ділянок та дотримання природоохоронного режиму відповідного ПЗФ.

5. Мінприроди спільно із адміністраціями ПЗФ розробити комунікативні стратегії з метою підвищення розуміння в Україні важливості ПЗФ та правильно використання відведених їм територій.
6. Мінприроди спільно із іншими міністерства розробити стратегію, яку передбачити сприйняття ПЗФ як цілісного антропогенно-природного організму, мета якого є взаємодія елементів природних та штучних елементів довкілля та створення гармонійного міста, простору для громадського спокою, відпочинку і спілкування.
7. Мінприроді доцільно переглянути політику об'єктів ПЗФ державного та місцевого рівня та залишати за собою право контролю за усіма територія та об'єктами ПЗФ незалежно від їхнього статусу. Передбачити єдині правила фінансування охорони територій та об'єктів ПЗФ
8. Видати і поширити коментарі Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно заповідний фонд України», «Про охорону культурної спадщини» у доступній (спрощеній) формі — для рівня школярів.

Перелік нормативно-правових актів, що регулюють діяльність ПЗФ

До основних чинних нормативно-правових актів, що регулюють земельні відносини, відносяться наступні:

- Земельний кодекс України в редакції Закону від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III (далі — ЗК);
- Водний кодекс України в редакції Закону від 06 червня 1995 р. № 213/95-ВР (далі — ВК);
- Закон України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 р. № 962-IV;
- Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19 червня 2003 р. № 963-IV;
- Закон України «Про оренду землі» від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV;
- Закон України «Про землеустрій» від 22 травня 2003 р. № 858-IV;
- Закон України «Про оцінку земель» від 11 грудня 2003 р. № 1378-IV;
- Закон України «Про Державний земельний кадастр» від 07 липня 2011 р. № 3613;
- Закон України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» від 05 червня 2003 р. № 899;
- Закон України «Про державну експертизу землепорядної документації» від 17 червня 2004 р. № 1808-IV;
- Постанова Кабінету Міністрів України (далі — КМ): «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» № 1051 від 17 жовтня 2012 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 726 від 02 жовтня 2013 р.);
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу» від 25 липня 2007 р. № 963 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 901 від 26 серпня 2009 р., № 179 від 24 лютого 2010 р., № 477 від 21 червня 2010 р.);
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію робіт та методичку розподілу земельних ділянок між власниками земельних часток (паїв)» від 04 лютого 2004 р. № 122 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 930 від 10 жовтня 2012 р.);
- Розпорядження КМ від 7 листопада 2012 р. № 888-р «Про надання у постійне користування земельної ділянки із зміною її цільового призначення».

Використана література

1. Гамор Ф. Про підвищення ролі природоохоронних установ у розв'язанні проблем сталого розвитку в Україні / Ф. Гамор // Зелені Карпати. — 2009. — №1–2. — С. 16–18.
2. Гетьман В. Управління заповідною справою/ В. Гетьман // Зелені Карпати. — 2009. — № 1–2. — С. 31–36.
3. Голубець М. А. Сучасна екологія і загальнонаукові засоби пізнання / М. А. Голубець, Е. П. Семенюк // Вісн. АН УРСР. — 1982. — № 1. — С. 81–90.
4. Земельне право : підручник / НУ«ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»; за ред. М. В. Шульги. — Х.: Право, 2013. — 520 с.
5. Земельний кодекс України : прийнятий 25.10.2001р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 3–4. — 27 с.
6. Про екологічну мережу України. Закон України від 24 червня 2004 р. № 1864-IV // Урядовий кур'єр. — 2004 р. — 14 вересня. — № 172.
7. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки. Закон України від 21 вересня 2000 р. // Офіційний вісник України. — 2000. — № 43. — Ст. 1817.
8. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року. Закон, Стратегія від 21 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 2818-VI.
9. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41. — Ст. 546 (з наступними змінами та доповненнями).
10. Про природно-заповідний фонд України. Закон України від 16 червня 1992 р. // ВВРУ. — 1992. — № 34. — Ст. 502; 1993. — №10. — Ст. 76; 1993. — № 26. — Ст. 277; 2000. — № 4. — Ст. 26; 2004. — № 15. — Ст. 228.
11. Сохнич А. Я. Проблеми використання і охорони земель в умовах ринкової економіки: монографія / А. Я. Сохнич. — Львів: НВФ«Українські технології», 2002. — 252 с.
12. Третьяк А. М. Управління земельними ресурсами: навчальний посібник / А. М. Третьяка, О. С. Дорош; за ред. проф. А. М. Третьяка. — Вінниця: Нова Книга, 2006. — 360 с.
13. Грушевський М. С. Історія України — Русі: В 11 т. / М. С. Грушевський — К.: Наукова думка, 1992. — Т. 2: XI–XII вік. — 1992. — С. 38.
14. Грушевський М. С. Історія України — Русі: В 11 т. / М. С. Грушевський — К.: Наукова думка, 1992. — Т. 2: XI — XII вік. — 1992. — С. 289–297.
15. Ерофеев Б. В. Земельное право: учебник / Б. В. Ерофеев — М.: Новый юрист, 1998. — С. 79.

16. Яворницький Д. Історія запорізьких козаків / Д. Яворницький. — К.: Наукова думка, 1990. — 397 с.
17. Ерофеев Б. В. Земельное право: учебник / Б. В. Ерофеев — М.: Новый юрист, 1998. — 431 с.
18. Ерофеев Б. В. Земельное право: учебник / Б. В. Ерофеев — М.: Новый юрист, 1998. — 331 с.
19. Земельний кодекс УРСР від 08.07.1970р. / Верховна Рада УРСР / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
20. Закон Союза Советских Социалистических Республик Основы законодательства Союза ССР и союзных республик о земле от 28 февраля 1990 г. / Верховный Совет СССР // Ведомости Верховного Совета СССР. — 1990. — № 26. — Ст. 327.
21. Земельний кодекс УРСР від 18.12.1990 р. / Верховна Рада УРСР / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
22. Постанова Верховної Ради УРСР «Про земельну реформу» від 18.12.1990р. / Верховна Рада УРСР / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
23. Земельний кодекс УРСР від 18.12.1990 р. / Верховна Рада УРСР / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
24. Земельний кодекс України від 13 березня 1992 року / Верховна Рада України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
25. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року / Верховна Рада України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
26. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
27. Про Третейські суди: Закон України станом на 20.01.2010 р. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
28. Кузнецова Н. С. Господарська і адміністративна юрисдикція: проблеми розмежування / Н. С. Кузнецова // Вісник господарського судочинства. — 2008. — № 2. — С. 77–79.
29. Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-6 / 2010 за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України від 01.04.2010 р. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
30. Управління земельними ресурсами: Підручник / В. В. Горлачук, В. Г. В'юн, І. М. Песчанська, А. Я. Сохнич та ін.; за ред. проф. Горлачука В. В. — Львів: Магнолія плюс; видавець СПД ФО Піча В. М., 2006. — 443 с.

Додатки

1. Приклад документа, що посвідчує право користування земельною ділянкою РЛП «Знесіння»

Державний акт на право постійного користування землею видано Регіональному кандидатури парку "Знесіння" (запис землекористувача та його господарства) м. Львів, вул. Новомосенська, 32 Львівському міському Радіо народних депутатів району _____ області України у тому, що зазначеному землекористувачу надається у постійне користування 53,6303 гектарів землі в межах згідно з планом землекористування

Землю надано у постійне користування для обслуговування території регіонального кандидатурного парку "Знесіння" (запис користувача) відомою до участку 1901 с/с 345 с/адреси Львівської міської Раді народних депутатів від 21 червня 2001 року № 1113

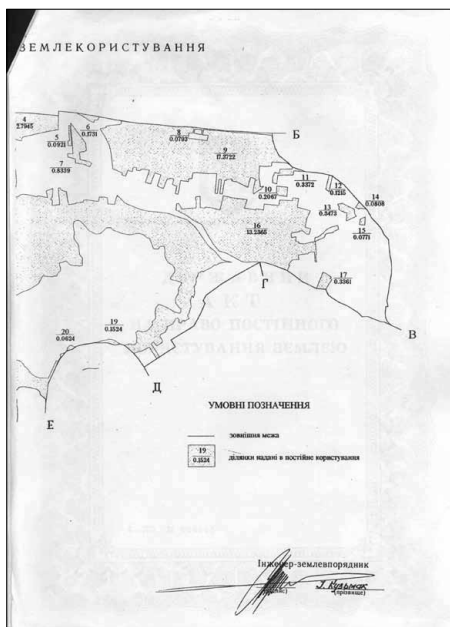
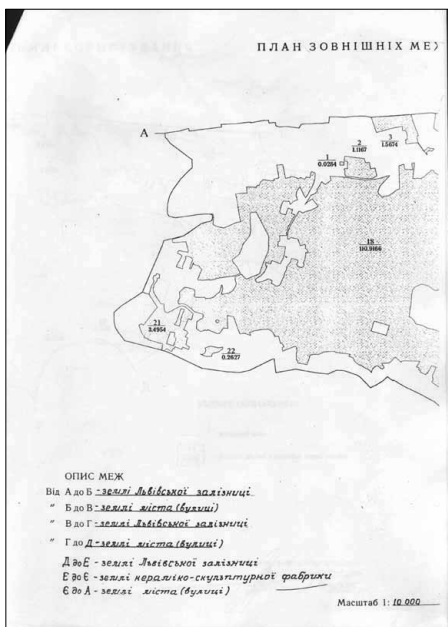
Цей державний акт складено у двох примірниках, з яких перший видано землекористувачу, другий зберігається у Львівській міській Раді народних депутатів.

Акт зареєстровано в Києві записів державних актів на право постійного користування землею за І-5 № 116

 Директор Департаменту землекористування та публічного задоволення міста Львова Раді народних депутатів Львівської міської (підпис) І. Левичиний (прізвище)

« 19 » 11 2001 р.

І-ЛВ № 004103

2. Взірці рішень про передачу земельної ділянки у постійне користування

УКРАЇНА ЛЬВІВСЬКА МІСЬКА РАДА

13-та сесія 3-го скликання

УХВАЛА № 1113

від 21.06.2001

Про затвердження меж і надання земельної ділянки у постійне користування регіональному ландшафтному парку «Знесіння» у м. Львові та деякі територіальні і нормативно-організаційні питання функціонування регіонального ландшафтного парку «Знесіння»

Керуючись ст.ст.13, 144 Конституції України, ст.2, ч.2.5 ст.7, п.1 ст.10, ч.2 ст.19 Земельного Кодексу України, п.п.34, 37 ч.1 ст.26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», ст.ст.5, 6, 9, 21, 23, 24, 53 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», постановою Кабінету Міністрів України від 14.07.2000 р. № 1127 «Про службу державної охорони природно-заповідного фонду України», враховуючи рішення Львівської обласної ради від 01.10.1998 р. № 71 «Про розширення та впорядкування природно-заповідного фонду області», ухвалу Львівської міської Ради народних депутатів від 19.05.1994 р. «Про статус та межі міського ландшафтно-історичного парку «Знесіння», ухвалу міської ради від 30.03.2000р. № 558 «Про критерії та економічні умови закріплення і надання земельних ділянок в постійне та тимчасове користування, в тому числі на умовах оренди», рішення виконавчого комітету Львівської міської Ради народних депутатів від 05.09.1996 р. № 485 «Про проект організації території регіонального ландшафтного парку «Знесіння», висновки постійної комісії землекористування, будівництва і архітектури (протокол від 09.10.2000 р. № 98), Львівська міська рада ухвалила:

1. Відповідно до погодженої технічної документації (реєстр № 1502 від 28.05.2001 р.) та «Проекту організації території регіонального ландшафтного парку «Знесіння»:

1.1. Затвердити для регіонального ландшафтного парку «Знесіння» як об'єкту природно-заповідного фонду України: зовнішню межу, яка ви-

значає територію парку площею 312,0949 га та межу охоронної зони, яка визначає територію площею 473,6151 га (згідно з графічним додатком).

1.2. З території парку площею 312,0949 га, надати: у постійне користування регіональному ландшафтному парку «Знесіння» земельні ділянки загальною площею 153,6903 га, у спільне користування парку з Львівською обласною дитячою клінічною лікарнею — земельну ділянку площею 0,0947 га, і залишити за іншими землекористувачами та землевласниками земельні ділянки загальною площею 158,3099 га.

2. Львівському міському управлінню земельних ресурсів:

2.1. Внести відповідні зміни до земельно-кадастрової документації з віднесенням регіонального ландшафтного парку «Знесіння» як території з багатофункційним цільовим використанням, до земель природоохоронного, рекреаційного та історико-культурного призначення.

2.2. При оформленні документів на ділянки інших користувачів, що є на території регіонального ландшафтного парку «Знесіння», встановлювати обмеження функційного, охоронного та планувального характеру відповідно до «Проекту організації території регіонального ландшафтного парку «Знесіння», погодженого рішенням виконавчого комітету Львівської міської Ради народних депутатів від 05.09.1996р. № 485 «Про проект організації території регіонального ландшафтного парку «Знесіння» та затвердженого рішенням Львівської обласної ради від 01.10.1998р. № 71 «Про розширення та впорядкування природно-заповідного фонду області», а також згідно з «Положенням про регіональний ландшафтний парк «Знесіння» і вимогами чинного законодавства.

2.3. Видати регіональному ландшафтному парку «Знесіння» Державний акт на право постійного користування земельними ділянками загальною площею 153,6903 га.

3. Дирекції регіонального ландшафтного парку «Знесіння»:

3.1. Зареєструвати Державний акт на право постійного користування землею у Львівському міському управлінні земельних ресурсів.

3.2. Забезпечити цілодобовий доступ до існуючих на ділянках парку інженерних мереж для їх ремонту і обслуговування, а також дотримуватися правил використання земель згідно з вимогами, встановленими для експлуатації інженерних мереж при одночасному контролі дотримання вимог законодавства в галузі охорони природи та пам'яток історії і культури, а також правил благоустрою міста, санітарних та інших норм і правил.

4. Земельні ділянки, що надалі будуть вивільнятися на території, визначеній зовнішньою межею парку «Знесіння», надавати в постійне користування регіональному ландшафтному парку «Знесіння» згідно чинного законодавства.

5. Питання, які стосуються приватизації земельних ділянок інших землекористувачів, що є на території регіонального ландшафтного парку «Знесіння», вирішувати у встановленому законом порядку.
6. Визнати таким, що втратив чинність п.4 ухвали міської Ради народних депутатів від 19.05.1994р. «Про статус та межі міського ландшафтно-історичного парку «Знесіння».
7. Затвердити п.1 рішення виконавчого комітету Львівської міської Ради народних депутатів від 05.09.1996р. № 485 «Про проект організації території регіонального ландшафтного парку “Знесіння”».
8. Головному управлінню архітектури та містобудування зареєструвати «Проект організації території регіонального ландшафтного парку “Знесіння”».
9. З метою забезпечення охоронного режиму в межах території парку «Знесіння» та його охоронної зони, виконавчим органам міської ради, всім підприємствам, установам та організаціям скеровувати на погодження з Державним управлінням екології та природних ресурсів у Львівській області і з дирекцією регіонального ландшафтного парку «Знесіння» проекти нормативних актів та документацію, яка стосується планування, використання і діяльності на території, що визначається зовнішньою межею парку «Знесіння» та межею його охоронної зони.
10. Регіональному ландшафтному парку «Знесіння»:
 - 10.1. Подати на затвердження міської ради «Основи землеустрою» та «Принципи розвитку» території, що визначається зовнішньою межею регіонального ландшафтного парку «Знесіння» і межею його охоронної зони.
 - 10.2. Спільно з Головним управлінням архітектури і містобудування та Управлінням земельних ресурсів м.Львова узгодити генеральний план міста Львова з «Проектом організації території регіонального ландшафтного парку “Знесіння”», врахувавши необхідність обмеження діяльності та винесення з території парку автостоянок, гаражів, військових, промислових та інших технічних об'єктів, що не відповідають режиму і функційному призначенню парку.
 - 10.3. Подати на затвердження у встановленому порядку «Положення про охоронну зону регіонального ландшафтного парку “Знесіння”».
 - 10.4. Створити науково-методичну раду регіонального ландшафтного парку «Знесіння» для контролю за функціонуванням та аналізом перспектив розвитку парку.
 - 10.5. Внести на розгляд міської ради питання щодо управління, функціонування та утримання регіонального ландшафтного парку «Знесіння» як об'єкту природно-заповідного фонду України.

10.6. Розробити і подати на затвердження міською радою «Положення про охорону і службу охорони» території регіонального ландшафтного парку “Знесіння”».

11. Контроль за виконанням даної ухвали покласти на постійну комісію землекористування, будівництва та архітектури і департамент землеустрою та планування забудови міста.

Секретар ради

В.Білоус

3. Взірці охоронного зобов'язання

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО
ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

ОХОРОННЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Відповідно до статті 53 Закону України «Про природно-заповідний фонд України»

Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області передає під охорону землекористувачу заповідний об'єкт **лісовий заказник «Андріївський ліс» місцевого значення**, площею **10,0 га**, оголошено рішенням облвиконкому від 17.12.1990 р. № 469 з метою збереження і відтворення цінного лісового масиву, а також — з метою збереження і відновлення чисельності популяцій багатьох рідкісних видів рослин і тварин.

Заповідний об'єкт розташований в межах Покровського району, входить до складу природно-заповідного фонду України, який охороняється як національне надбання і є складовою частиною світової системи природних територій та об'єктів, що перебувають під особливою охороною.

Державне підприємство «Васильківське лісове господарство» в особі директора Даценко Віктора Володимировича бере під охорону вище названий об'єкт і зобов'язується зберігати його та дотримуватись екологічних вимог при використанні природних ресурсів згідно зі статтею 40 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також провести відмежування заповідного об'єкту в натурі, оформлення його природоохоронною наочністю, нанесення на планово-картографічні матеріали.

ЗАПОВІДНИЙ РЕЖИМ

На заповідній території забороняється:

1. Будь-яке будівництво.
2. Меліоративні та будь-які інші роботи, що можуть призвести до зміни гідрологічного режиму заказника, розвідувальні, підривні роботи, роз-

- робка всіх видів корисних копалин, будь-яке порушення ґрунтового покриву, рельєфу і геологічних відслонень.
3. Будь-яке порушення природного стану водойм.
 4. Знищення та пошкодження дерев, чагарників і трав'янистої рослинності.
 5. Розорювання земель.
 6. Прогін та випасання худоби без затвердження лімітів в установленому порядку.
 7. Мисливство без лімітів затверджених в установленому порядку.
 8. Випалювання сухої рослинності, збір рідкісних, декоративних і лікарських рослин.
 9. Використання хімічних засобів боротьби із шкідниками і хворобами рослин.
 10. Зберігання на території заказника і у двохкілометровій зоні всіх видів отрутохімікатів.
 11. Турбування, знищення та відлов всіх видів тварин, розорення їх гнізд, нір, інших сховищ та жител, збір яєць.
 12. Всі види діяльності, що можуть призвести до погіршення стану кормової бази тварин і умов їх існування (всі види рубок, за винятком санітарних і рубок догляду, знищення окремих дерев, чагарників, трав'янистого покриву, збір і заготівля ягід, грибів, дикорослих плодів та інш).
 13. Будь-яке засмічення та забруднення території і акваторії заказника.
 14. Стихійний відпочинок, автомобільні стоянки, розведення вогнищ, за винятком місць, спеціально відведених для цих цілей.
 15. Проїзд всіх видів транспорту, окрім службового транспорту державних природоохоронних та інспекційних служб.
 16. Пересування людей за межами доріг, стежок і просік в період гніздування птахів і розмноження інших видів тварин (з березня по червень включно).
 17. Надання земельних ділянок під забудову, інші види робіт, що можуть призвести до порушення природних зв'язків та ходу природних процесів, втрати наукової, господарської, естетичної цінності природного комплексу заказника.

Охоронне зобов'язання складено в 4-х примірниках, з яких перші три зберігаються у природоохоронних органах Мінекоресурсів України, четвертий — у землекористувача.

Відповідно до статті 64 Закону «Про природно-заповідний фонд України» особи, винні у порушенні заповідного режиму, несуть відповідальність, встановлену законодавством.

Передав під охорону:

Начальник Держуправління охорони
навколишнього природного середовища
в Дніпропетровській області

О. Ф. Оксамитний

« ____ » _____ 2008 р.

Взяв під охорону:

Директор ДП «Васильківське
лісове господарство»

В. В. Даценко

« ____ » _____ 2008 р.

Охоронне зобов'язання зареєстровано в Держуправлінні охорони
навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області
за № 27.

Навчальне видання

О. Василюк, С. Шутяк, Н. Шпарик

**Природно-заповідний фонд:
земельні питання**

Комп'ютерна верстка *Кук Маріанна*

За загальною редакцією *Олени Кравченко*

Підписано до друку 00.00.2017 р. Формат 66*98/16.
Гарнітура Minion Pro. Папір офсетний. Офсетний друк.
Ум. друк. арк. 7,79. Обл.-вид. арк. 4,38.
Наклад 000 прим. Зам. № 2281

Друк «Компанія «Манускрипт»»
вул. Руська, 16/3, м. Львів, 79008
тел./факс: (032) 235-52-20, тел./факс: (032) 235-51-40.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 3628 від 19.11.2009 р.